

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1069

13. LISTOPADA 2023. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

18. *HosanaFest* u Subotici

Punoljetstvo uz *Krila zorina*

SADRŽAJ

5

Popis 2022.: Migracije
U Sjevernobačkom
području svaki treći
stanovnik ima
dvojno državljanstvo

8

1. susret hrvatske nacionalne
manjine i Hrvata izvan domovine
**Hrvati iz Mađarske
na Pagu**

12

Mons. Stjepan Beretić,
župnik stolne bazilike
sv. Terezije Avilske u Subotici
**Četvrt tisućljeća
subotičke katedrale**

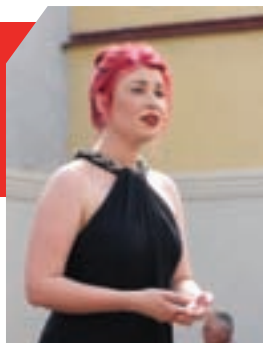
20

Pripreme za sezonu grijanja
**Šiđani biraju
grijanje na drvo**

32

Aleksandra Ušumović, sopranistica
Dosanjani glazbeni san

34

Subotička biskupija
**Mons. Ferenc Fazekas
novi biskup**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika),
Branimir Kuntić, Dragan Muharem,
Marko Tucakov, Krunoslav Đaković,
Josip Dumendžić i Tomislav Vuković

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

• Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
• Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
• Zvonko Sarić
(novinar)
• Jelena Dulić Bako
(novinarka)
• Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

• Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

• Thomas Šujić (tehnički urednik)
• Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

• Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

• Branimir Kuntić
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
• Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
• **KOMERCIJALISTICA:**
• Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

• **TELEFON:** ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

• **TEKUĆI RAČUN:** 325950060001449230

• **E-MAIL:** ured@hrvatskarijec.rs

• **WEB:** www.hrvatskarijec.rs

• **TISAK:** Rotografika d.o.o., Subotica

• List je upisan u Registar javnih glasila

• Agencije za privredne registre Republike Srbije

• pod registarskim brojem: NV000315

• COBISS SR-ID 109442828

• CIP - Katalogizacija
• u publikaciji Biblioteka
• Matice srpske, Novi Sad
• 32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Jadni servisi

Moj put od kuće do posla traje poprilično dugo. Tih sat vremena obično prekraćujem uz neku jutarnju radijsku emisiju. Obično Hrvatskog radija. Zanimljive i aktualne teme, stručni sugovornici, vlast i oporba, često polemika, sučeljavanje različitih stavova i mišljenja. I sasvim je normalno da neka afera vladajućih bude u fokusu, da iz svih oružja pucaju predstavnici oporbenih stranaka, a da se oni koji se brane trude, nekada s više, a nekada s manje uspjeha, opravdati afere i druge gafove. Naravno da je normalno, to je javni servis. A javni servisi trebali bi raditi za građane (ma kako to zvučalo kao neka parola).

I nije mi ovdje bila namjera sada pisati hvalospjeve o HRT-u, naravno da nije idealan, već samo napraviti usporedbu s onim kako to izgleda kod nas. Kada ste posljednji puta pogledali neku televizijsku emisiju ili poslušali neki radijski program gdje za istim stolom sjede ljudi i raspravljaju o nekoj gorućoj političkoj temi, nekoj aferi, gospodarstvu, urbanističkim projektima razložno, argumentirano? Ne baš tako često.

I nije to jedino što škripi. Građani često nemaju informacije o tome što se događa u njihovom gradu, a i kako bi jer su novci iz njihovog džepa otišli medijima čiji je kredibilitet odavno narušen. A sve pod plaštom sufinanciranja informiranja od strane lokalnih samouprava. Forma jest zadovoljena, a za ostalo su se pobrinule komisije za natječaje sastavljene često od jednih te istih ljudi koji samo mijenjaju općine čije novce dijele.

Sve to trebalo bi biti drugačije kada se usvoje dva nova medijska zakona. Tako tvrde predlagачi. I dio novinarske branše. Oni drugi ne vide nikakav pomak, već samo bolje pakiranje postojećeg stanja. No, ne trebaju brinuti ni jedni ni drugi. Nacrti zakona tek su prošli javnu raspravu. Slijedi sada razmatranje pristiglih prijedloga i sugestija, pa prijedlozi zakona, pa sjednica Vlade, pa slanje prijedloga u skupštinsku raspravu. A to sve može potrajati. I možda se usvajanje novih medijskih zakona saplete o nove izbore.

Z. V.

Natječaj za sredstva iz Budžetskog fonda za manjine

Nadležno povjerenstvo utvrdilo je Listu vrjednovanja i rangiranja prijavljenih programa i projekata podnijetih na Natječaju za dodjelu sredstava iz Budžetskog fonda za nacionalne manjine u 2023. godini za realizaciju programa i projekata iz područja kulture, koji je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog objavilo 17. srpnja ove godine.

Od institucija i udruga Hrvata u Srbiji, projekti za koje se predlaže dodjela sredstava su:

HKPD *Matija Gubec*, Tavankut – Digitalizacijom od tradicije do suvremenosti (600.000 dinara); Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Republici Srbiji *Cro-fond* Subotica – Izrada Strategije kulture Hrvata u Republici Srbiji 2023.-2027. (600.000); Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica – Uređenje i revizija zavičajne biblioteke *Biblioteka Croatica* (500.000); HBKUD *Lemeš*, Lemeš – Memorijal *Antun Aladžić* (500.000) i HKC *Bunjevačko kolo*, Subotica – *Sjećanje na Olivera Dragojevića* (300.000). Natječajem će biti raspodijeljeno ukupno 30 milijuna dinara.

Pismo dijela oporbe Borrelliju: Protivimo se uvođenju mjera protiv Srbije

Dio predstavnika srpske oporbe pisao je pismo visokom predstavniku EU za vanjsku politiku i sigurnost **Josepu Borrelliju** u kojem ga obavještavaju da su nedavni događaji u selu Banjska na Kosovu »duboko uznemirili građane Srbije« te da bi potencijalno mogli imati šire posljedice.

Smatraju da se sigurnosna situacija ozbiljno pogoršala te da nema sumnje da je nužno konstruktivno angažiranje međunarodne zajednice na Kosovu, uključujući posredovanje Europske unije, čije napore pozdravljaju, ali koji su se, kažu, pokazali kao nedovoljni do sada, prenosi dnevni list *Danas*.

»**Aleksandar Vučić** i njegova vlada snose značajan dio političke i druge odgovornosti za događaje u Banjskoj«, naglašavaju lideri tzv. proeuropske oporbe, a istodobno ističu »veliki broj nasilnih i neopravdanih akcija protiv srpskog stanovništva na sjeveru Kosova koje je poduzela vlada **Albina Kurtija**. Navode da se »srpsko stanovništvo na Kosovu našlo između, s jedne strane, kriminalizirane i autoritarne 'Srpske liste' i sustavnog ugnjetavanja Albina Kurtija s druge strane. Dalje navode kako je »**Aleksandar Vučić** izravno odgovoran za poticanje srpskih predstavnika da napuste kosovske institucije – posebno policijske jedinice – ali i za nametanje autoritarnih i nedemokratskih rješenja, odnosno ukidanje političkog pluralizma među Srbima na Kosovu«.

Srpska oporba u pismu Borelliju izražava zabrinutost zbog najava o mogućnosti uvođenja mjera protiv Srbije.

Umjesto kažnjavanja građana Srbije, oporba u svom pismu Borelliju ukazuje da s obzirom na očiglednu političku i osobnu odgovornost Aleksandra Vučića za trenutno stanje »njemu i njegovim najbližim političkim saveznicima treba izreći svaku moguću mjeru«.

Demokratska vlast u Srbiji je preduvjet za traženje dugoročnih rješenja za složene probleme, kako na Kosovu tako i za širu stabilnost i mir u regiji Zapadnog Balkana«, navode u svom pismu dodajući kako »žele Srbiju pretvoriti u partnera, a ne nekoga tko sabotira stabilnost«.

Pismo su potpisali **Zoran Lutovac** (Demokratska stranka), **Miroslav Aleksić** (Narodni pokret Srbije), **Pavle Grbović** (Pokret slobodnih građana), **Zdravko Ponoš** (Srbija centar – Srce), **Dragan Đilas** (Stranka slobode i pravde), **Nebojša Zelenović** (Zajedno) i **Radomir Lazović** (Zeleno levi front/Ne davimo Beograd).

Objavljen 2. Javni poziv za projekte Hrvata izvan RH

U cilju promicanja veza i jačanja suradnje Hrvatske s Hrvatima izvan Hrvatske, očuvanja i jačanja nacionalnog identiteta, zaštite prava i interesa hrvatskih zajednica, očuvanja hrvatskog jezika, kulturnog stvaralaštva i baštine te poticanja hrvatskog kulturnog zajedništva, kao i pomoć ugroženim pojedincima – pripadnicima hrvatskog naroda izvan Hrvatske i ugroženim pojedincima – povratnicima/useljenicima iz hrvatskog iseljeničtva/dijaspore, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske objavio je 2. Javni poziv za prijavu posebnih potreba i projekata od interesa za Hrvate izvan Hrvatske u svrhu ostvarenja financijske potpore za 2023. godinu.

Rok za podnošenje prijava u elektroničkom i papirnatom obliku traje zaključno do 3. studenoga 2023. godine.

Dodatne informacije mogu se dobiti na brojevima telefona: +3851/6444-653, +3851/6444-699 radnim danom u vremenu od 10 do 15 sati ili na e-mail adresi: programi-projekti@hrvatiizvanrh.hr.

Više informacija o natječaju na adresi Ureda: www.hrvatiizvanrh.gov.hr.

DSHV će nastaviti praksu sudjelovanja u izborima za predstavnička tijela

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini s velikim interesom redovito prati društvene procese u Republici Srbiji. Izravnim, pak, sudjelovanjem i participacijom u političkim procesima DSHV nastoji artikulirati legitime interese ovdašnjih Hrvata te davati prinose razvoju demokracije, ostvarenju načela multikulturalnosti, vladavine prava i rasta općeg dobra svih građana naše države. Iskustvo koje imamo u proteklom razdoblju na republičkoj, pokrajinskoj i na razini Grada Novog Sada jasno kazuju da kao politički predstavnici hrvatske zajednice možemo biti odgovorni, kompetentni i pouzdani nositelji i obnašatelji državne, regionalne i lokalne vlasti.

U posljednje vrijeme u političkim debatama aktualizirano je pitanje izbora za pojedina predstavnička tijela u Republici Srbiji. Osobito su žive rasprave o potrebi izvanrednih izbora za zastupnike u republičkom parlamentu. Ono što se ponovno pojavljuje kao pravilo jest da se u značajnim dijelovima srbijanskoga političkog spektra ni u elementarnome ne vidi potreba za političkom participacijom nacionalnih manjina u spomenutim procesima. Isto za posljedicu ima i isključivanje ovoga važnog demokratskog pitanja kao teme u razgovorima koji se vode pred izbore, što držimo i više nego prijepornim. Glede toga želimo istaknuti da od demokratskoga standarda demokratske participacije nacionalnih manjina DSHV nije, niti

ima namjeru odustati. Jer, držimo se načela da o našoj sudbini moramo i mi biti pitani i biti u prilici odlučivati na svim razinama vlasti i u svakoj lokalnoj samoupravi gdje živi značajan broj Hrvata!

Istina, za razliku od Republike Hrvatske, u Republici Srbiji ne postoji institut zajamčenih mandata koji ispravlja i nadomješta nepravdnosti izbornih pravila po pitanju političke zastupljenosti nacionalnih manjina te ujedno osigurava njihovo djelotvorno sudjelovanje u procesima donošenja odluka. Prema postojećim zakonskim rješenjima, što potvrđuju svi dosadašnji izborni ciklusi, Hrvatima u Srbiji je samostalnim izbornim nastupom tako što nemoguće ostvariti. Stoga ćemo nastaviti graditi ona politička partnerstva u predizbornim savezima, koja će jamčiti sudjelovanje autentičnih predstavnika hrvatske zajednice u procesima donošenja odluka na sve tri razine vlasti.

Ti savezi moraju počivati na sličnim političkim vrijednostima izabranih partnera. Ponovnim ostvarenjem tog našeg političkog cilja – sudjelovanjem u izborima i osvajanjem vijećničkih i zastupničkih mandata, otklanjanje velikog broja deficita koji prate naš put prema demokratskom društvenom djelovanju u punom kapacitetu, bit će uspješno nastavljeno.

Predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov, v. r.

Dan Hrvatskoga sabora – 8. listopada

Usjećanje na dan kada je Sabor Republike Hrvatske 1991. jednoglasno donio Odluku o raskidu svih državnopravnih veza Republike Hrvatske s bivšom državom SFRJ, u Hrvatskoj se 8. listopada obilježava kao spomendan – Dan Hrvatskoga sabora.

»Danom Hrvatskog sabora obilježavamo povijesnu odluku o pokretanju postupka razdruživanja od ostalih jugoslavenskih republika. Trajnu zahvalnost izražavamo tadašnjem vodstvu, na čelu s dr. **Franjom Tuđmanom** i hrvatskim braniteljima koji su dali svoje živote za slobodu i neovisnu Hrvatsku«, napisao je na društvenoj platformi X hrvatski premijer **Andrej Plenković**.

»Na nama je da razvijamo Hrvatsku na dobrobit svih naših građana i gradimo društvo koje počiva na vrijednostima demokracije i slobode, jednakosti i solidarnosti te ljudskih prava i društvene odgovornosti«, napisao je premijer.

Sabor je tom prigodom utvrdio da Hrvatska više ne smatra legitimnim i legalnim ni jedno tijelo dotadašnje SFRJ, te da ne priznaje valjanim niti jedan pravni akt bilo kojeg tijela koje nastupa u ime bivše federacije, koja više, kao takva, ne postoji.

Ta je povijesno značajna odluka Sabora donesena nakon što je prethodnoga dana istekao tromjesečni moratorij na hrvatsku Ustavnu odluku o samostalnosti i suverenosti koju je Sabor donio 25. lipnja 1991. godine.

Naime, stupanje na snagu ove Odluke odgođeno je tada za tri mjeseca na osnovi Brijunske deklaracije od 7. srpnja, odnosno na zahtjev Europske zajednice kako bi se jugoslavenska kriza pokušala riješiti mirnim putem. Istoga dana kada je istekao moratorij na hrvatsku Odluku o samostalnosti, zrakoplovi JNA bombardirali su povijesnu jezgru Zagreba i Banske dvore u kojima je bilo smješteno tadašnje državno vodstvo na čelu s predsjednikom Franjom Tuđmanom.

Zbog tih okolnosti te mogućih novih zračnih napada na Zagreb, povijesna sjednica svih triju saborskih vijeća održana je 8. listopada 1991. godine u *Inin*oj zgradi u Šubićevoj ulici 29 u Zagrebu.

Do stupanja na snagu novoga Zakona o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Hrvatskoj 1. siječnja 2020., 8. listopada obilježavao se kao Dan neovisnosti.

Popis 2022.: Migracije

U Sjevernobačkom području **svaki treći stanovnik** ima dvojno državljanstvo

Grad u Vojvodini, ali i Srbiji (!) s najmanjim udjelom autohtonog stanovništva je Novi Sad. Samo 40 posto stanovnika je rođeno u ovome gradu

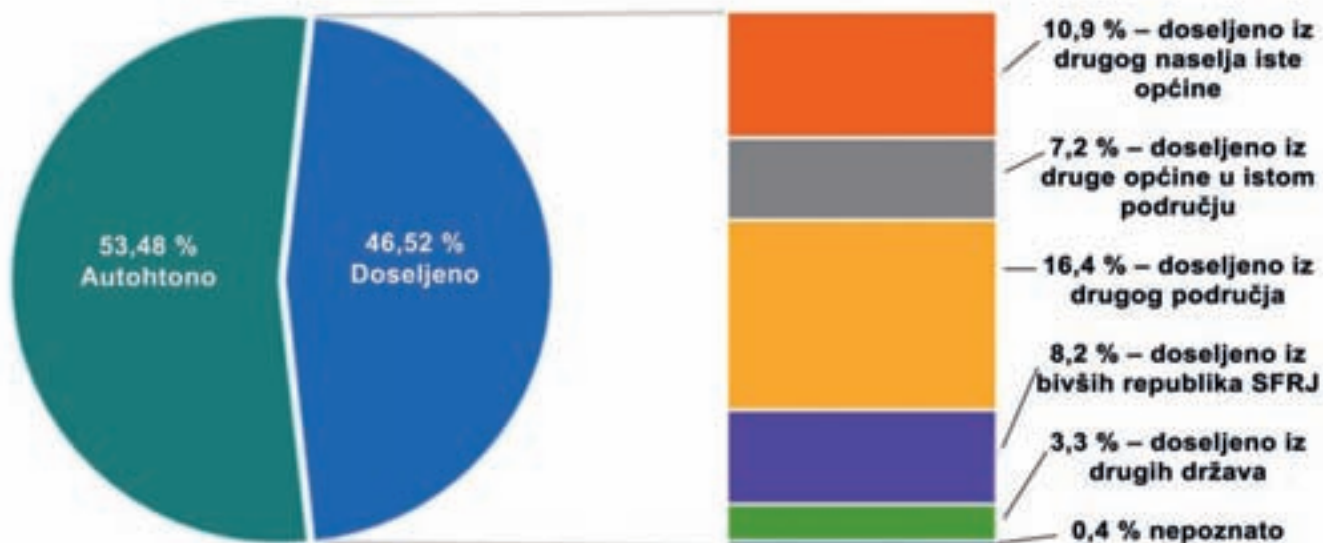
Prema rezultatima Popisa 2022., 53,48 % stanovništva Srbije je autohtono, dok je u mjesto popisa doseljeno 46,52 % stanovništva.

Među doseljenim stanovništvom najviše je onih koji su mijenjali mjesto prebivališta unutar države. Doseljenici iz inozemstva čine 11 % ukupnog broja stanovnika, od kojih je 8 % doseljeno iz država bivših republika SFRJ.

U Vojvodini manje autohtonog stanovništva

Na prostoru Vojvodine ima za nijansu manje autohtonog stanovništva od državnog prosjeka – 53,05 posto. Među doseljenim stanovništvom najviše ima doseljenih iz drugih područja Srbije, baš kao što su podaci i na razini cijele države. Doseljenih iz inozemstva ima više od državnog prosjeka – 16 posto, od kojih je 13 posto doseljeno iz država bivših republika SFRJ.

Stanovništvo prema migracijskim obilježjima

Grad u Vojvodini, ali i Srbiji (!) s najmanjim udjelom autohtonog stanovništva je Novi Sad. Samo 40 % stanovnika je rođeno u ovome gradu, dok je preostalih 60 % doseljeno. Najviše doseljenika u Novi Sad došlo je iz drugih područja države (a da nije Južnobačko) i oni čine 22 % stanovnika grada. Brojni su i doseljenici iz bivših država SFRJ kojih ima 17 %.

U Subotici stanovnici koji su rođeni u ovome gradu čine 55 % od ukupnog broja stanovnika grada, u Somboru 58 %, a u Srijemskoj Mitrovici 51 %.

Među područjima Vojvodine po udjelu doseljenih stanovnika iz država bivše SFRJ ističe se srijemsko gdje ovi doseljenici čine 18 % stanovništva. Značajan udio doseljenog stanovništva iz država bivše SFRJ imaju i Južnobačko i Zapadnobačko područje, preko 15 %.

Doseljenici iz Bosne i Hercegovine

Među doseljenicima u Srbiji, njih 75 % dolazi iz drugih općina ili područja Srbije. Preostalih 25 % doseljenika porijeklom su iz inozemstva, najviše iz bivših republika SFRJ. Među njima najbrojniji su doseljenici iz Bosne i Hercegovine, kojih ima gotovo 250.000.

Doseljenika iz Hrvatske ima 188.432, a najviše njih doseljeno je u međupopisnom razdoblju 1991. – 2000., čak 112.937.

U posljednjem međupopisnom razdoblju, od 2011. do 2022. godine prvi puta najviše doseljenika iz inozemstva dolazi iz kategorije »iz drugih država«, tj. država koje nisu bivše republike SFRJ. Broj tih doseljenika od 2011. do 2022. iznosi 104.527, a u odnosu na međupopisno razdoblje 2001. – 2010. povećao se gotovo tri puta.

U Vojvodini ima gotovo milijun doseljenog stanovništva. Najmasovniji val doseljavanja dogodio se upravo u posljednjem međupopisnom razdoblju, od 2011. godine kada je doseljeno 197.949 stanovnika među kojima je 3/4 doseljeno u sklopu unutarnjih migracija, između srpskih općina ili područja.

Što se tiče vanjskih migracija u Srbiju, podaci prate državne prosjeke.

U posljednjem međupopisnom razdoblju najbrojnija su doseljavanja pod kategorijom »iz drugih država« – 28.364. Među državama bivšim članicama SFRJ najviše ljudi se doseljava u Vojvodinu iz Bosne i Hercegovine – od 2011. doselilo se 9.962 osoba, a od 1980-ih i ranije ukupno 114.136.

Doseljenih iz Hrvatske u Vojvodini ima 89.172 i čine 47 % ukupnih doseljenika iz Hrvatske u Srbiju.

Dvojno državljanstvo – šest posto

Prema rezultatima Popisa 2022., oko 90 % stanovništva rođeno je na teritoriju Srbije. U inozemstvu je rođeno oko 10 % stanovništva, od čega je 88 % rođeno na teritoriju neke od bivših republika SFRJ, a 12 % u drugim državama.

Među stanovnicima Vojvodine na teritoriju Srbije rođeno je 83 % stanovnika, što je za 7 % manje od državnog prosjeka.

Državljanstvo Srbije ima 99,5 % stanovnika. Od njih 93,5 % ima samo državljanstvo Srbije, dok oko 6 % stanovnika ima dvojno državljanstvo – pored državljanstva Srbije imaju i državljanstvo neke druge države. Oko 0,5 % stanovnika posjeduje samo državljanstvo neke druge države, dok je 0,01 % stanovnika bez državljanstva.

U Vojvodini državljanstvo Srbije ima 99 % stanovnika, od kojih čak 13 % ima dvojno državljanstvo.

Najveći udio osoba s dvojnim državljanstvom ima Sjevernobačko područje, gdje svaki treći stanovnik ima, pored srpskog, još neko državljanstvo. S 31 % udjela stanovnika koji imaju dvojno državljanstvo, Sjevernobačko područje je područje s najvećim udjelom osoba s dvojnim državljanstvom u Srbiji.

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku

J. D. B.

1. susret hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine

Hrvati iz Mađarske na Pagu

Osim izlaganjima na okruglom stolu o svojemu aktualnom položaju, Hrvati iz Mađarske predstavili su se nošnjom, igrom, pjesmama i delicijama kraja iz kojega dolaze

Pad broja Hrvata u Mađarskoj za oko 15 posto tijekom posljednjeg desetljeća nije razlog za zane-marivanje. Naprotiv, povod je više da se pojača njihova vidljivost u matičnoj domovini. Jedna je ovo od poruka s 1. susreta hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine na otoku Pagu u Novalji na kojoj je prošloga vikenda predstavljena hrvatska zajednica u Mađarskoj.

»Želimo ih učiniti vidljivijima, ali i senzibilizirati domaću javnost i hrvatsku politiku prema svim drugim našim sunarodnjacima izvan domovine«, izjavila je **Marina Perić-Kaselj**, ravnateljica Instituta za migracije i narodnosti koji je bio jedan od organizatora Susreta.

Istaknula je da će sljedeće godine tema ovoga skupa biti Hrvati u Crnoj Gori, a nakon toga i hrvatska zajednica u Srbiji.

U ime jednog od pokrovitelja Susreta hrvatski ministar diplomacije **Gordan Grlić Radman** istaknuo je kako je važno »povezivati Hrvate s matičnom zemljom Hrvatskom, jačati komunikaciju i boriti se za njihov što bolji standard«.

»Skrb za hrvatsku manjinu i iseljništvo je temeljna zadaća Hrvatske i njezinih institucija. Oni su most koji povezuje matičnu domovinu s tim državama«, naglasio je i dodao kako su Hrvatska i Mađarska primjeri dviju država koje su uspješno međusobno riješile pitanje manjina.

Gost susreta bio je i potpredsjednik Vlade Hrvatske i ministar unutarnjih poslova **Davor Božinović**, koji je naveo kako su hrvatske manjine na različite načine uključene u društveno-politički život domicilnih država, i tu je naveo Hrvate u Mađarskoj za koje je ocijenio da su među najbolje integriranimima.

»Naša je zadaća, u resornom ministarstvu ali i cijele Vlade, učiniti maksimum kako bi se detektirali problemi naših sunarodnjaka, a onda se na njih i reagiralo«, poručio je Božinović.

Izaslanstvo Hrvata iz Mađarske, kojima je bio posvećen 1. susret u Novalji, predvodio je predsjednik Hrvatske državne samouprave **Ivan Gudan**, a u njegovu izaslanstvu bili su predstavnici najvažnijih institucija ove zajednice – Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj, Instituta društvenih znanosti, Saveza Hrvata u Mađarskoj, *Croatice*, *Hrvatskog glasnika* i drugi.

»Pod dojmom smo još upravo objavljenih podataka o popisu stanovništva u Mađarskoj koji je pokazao da se oko 21.000 građana Mađarske izjasnilo Hrvatima«, rekao je Gudan, navodeći da je to za oko 15 posto manje nego na prethodnom popisu.

Osim izlaganjima na okruglom stolu o svojemu aktualnom položaju, Hrvati iz Mađarske predstavili su se nošnjom, igrom, pjesmama i delicijama kraja iz kojega dolaze.

Kulturu i njihove mjesne običaje u središtu Novalje u subotu navečer predstavili su članovi udruga *Podravina*, *Korijeni* i *Misija* iz Barče, Martinaca i Pečuha.

Izaslantstvo Hrvata iz Srbije predvodila je v. d. ravnateljice Zavoda za kulturu vođanskih Hrvata **Katarina Čeliković** koja je pohvalila ideju o predstavljanju hrvatskih manjina u matici. Uspoređujući položaj Hrvata u Mađarskoj i Srbiji ocijenila je da su sunarodnjaci u susjednoj zemlji bolje integrirani u sustav države.

»Kako Mađarska mnogo više pomaže, kako je mnogo veći broj uposlenih ljudi teško je reći kakve su mogućnosti budući da mi imamo jedva 10-ak posto profesionalno angažiranih u odnosu na hrvatsku zajednicu u Mađarskoj«, rekla je Katarina Čeliković.

Prvi susret hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine, posvećen sunarodnjacima u Mađarskoj, završen je u nedjelju misom za domovinu u crvi s. Katarine u Novalji.

Organizatori susreta bili su Institut za migracije i narodnosti, Grad Novalja i Hrvatska državna samouprava u

Mađarskoj, a pokrovitelji Ministarstvo vanjskih i europskih poslova i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

J. S.

FOTO: Grad Novalja – službena stranica

Grlić Radman: U odnosima sa Srbijom prioritet hrvatska manjina

»Nama je u odnosima sa Srbijom prioritet hrvatska manjina, to je mjera našeg odnosa. Nama je to najvažnije pitanje i sva ostala podređujemo kada je u pitanju položaj hrvatske manjine u Srbiji. Hrvatska želi stabilnost zapadnog Balkana kojemu želimo europsku perspektivu, ali naravno na temelju vlastitih postignuća i tu će Zagreb pomoći svakoj zemlji, pa tako i Srbiji jer nam je u interesu imati dobre i stabilne odnose«, rekao je ministar.

Grlić Radman istaknuo je da su Hrvati u 12 zemalja nacionalna manjina, a kao primjer dobre međusobne uređenosti tog pitanja naveo je Mađarsku, zemlju u kojoj je bio i veleposlanik.

Istaknuo je da je važno »povezivati Hrvate s matičnom zemljom Hrvatskom, jačati komunikaciju i boriti se za njihov što bolji standard«.

Potpota EU za suradnju škola iz Srbije, Hrvatske i Slovenije

»Osim što omogućuje realizaciju konkretnih projekata, EU potpora pruža priliku za unaprjeđenje kapaciteta, razmjenu znanja i iskustava s europskim partnerima, kao i pristup resursima i ekspertizi koji doprinose boljem ostvarivanju naših ciljeva, te doprinosi razvoju i širenju naših aktivnosti u području mentalnog zdravlja i ljudskih prava«, kaže doc. dr. sc. Gorana Rakić-Bajić

Kao što smo već pisali u serijalu tekstova o Srbiji i Europskoj uniji, premda je jedan od najpoznatijih europskih programa za mlade *Erasmus+*, tek mali postotak mladih je sudjelovao u njemu, a većina niti ne zna za njega. Srbija je punopravni član ovoga programa od 2019. godine, a u razdoblju od 2021. do 2027. ovaj program nastoji osigurati sudjelovanje još većem broju sudionika i organizacijama koje se bave pitanjima inkluzivnosti, zelenim inicijativama i digitalizacijom, jačanjem građanskih vrijednosti, dijalogom kultura, tolerancijom i razumijevanjem društvenog, kulturnog i povijesnog naslijeđa.

Podsjetimo, opći cilj ovog programa je da, kroz cjelovito učenje, podrži obrazovni, profesionalni i osobni razvoj pojedinaca u području obrazovanja, obuka, omladine i sporta. Pojedinci mogu provesti period mobilnosti ili volontiranja u inozemstvu i dobiti jezičnu obuku. *Erasmus+* također podržava nastavu, istraživanje, umrežavanje i raspravu o politikama o EU temama. Trenutačni program ima proračun od 26 milijardi eura i pruža mogućnost za više od četiri milijuna ljudi da se školuju, obučavaju, steknu radno iskustvo i volontiraju u inozemstvu.

Škola u kojoj cvjetaju snage

Jedna od organizacija koja je aplicirala na ovaj program, dobila potporu i uspješno ga provodi je Institut za pozitivnu psihologiju iz Novog Sada s projektom pod nazivom »Škola u kojoj cvjetaju snage« (The curious and flourishing schools – Positive education in building of character strenghts and virtues).

Projekt je odobren i financiran od Europske unije u okviru programa *Erasmus+*, a njegova ključna aktivnost je »partnerstvo za suradnju« koji ima za cilj upoznavanje

nastavnika s osnovnim principima pozitivne psihologije i pozitivnog obrazovanja i njihove implikacije na razvoj ličnosti učenika i njihovo psihološko blagostanje, kao i opće blagostanje ostalih aktera obrazovnog procesa i jačanje rezilijentnosti (sposobnost osobe da pozitivno odgovori na stres).

Partneri Instituta za pozitivnu psihologiju na projektu su nastavnici i učenici osnovnih škola iz Srbije – OŠ *Kosta Trifković* i OŠ *Branko Radičević*, Slovenije – OŠ *Livada* i OŠ *Šmarje Sap* i Hrvatske – OŠ *Odra* i OŠ *Fra Galovića*, kao i sveučilišni profesori, savjetnici iz školskih uprava, edukatori i tvorci obrazovnih politika, jer je krajnji cilj ovog projekta uvođenje principa pozitivnog obrazovanja u sve programe nastave i učenja. Projekt traje dvije godine, a na prvom sastanku koordinatora projekta i direktora škola partnera 3. prosinca prošle godine sudjelovala je i **Margareta Uršal** iz Hrvatskog nacionalnog vijeća.

U međuvremenu je dizajniran program obuke za nastavnike za implementaciju pozitivne psihologije u obrazovanje, osmišljene su radionice za učenike i po njihovoj realizaciji provedeno je i istraživanje o efektima programa. Također, organizirana je i mobilnost učenika i nastavnika iz Srbije i Slovenije u Hrvatsku od 24. do 29. rujna ove godine, gdje su domaćini bili OŠ *Odra* i OŠ *Fra Galovića* u Zagrebu. Učenici i nastavnici su tijekom ove aktivnosti nastavili s primjenom pozitivne psihologije kroz radionice i sate predmetne nastave, kao i druge zajedničke aktivnosti, kazala nam je koordinatorka ovoga projekta dr. sc. **Danijela Radović**.

»Projekt 'Škole u kojoj cvjetaju snage' spada u grupu projekata strategijskog partnerstva u okviru programa *Erasmus+* koji financira Europska unija i ima za cilj unaprijediti kvalitetu formalnog obrazovanja u osnovnim ško-

lama u tri zemlje – Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji, primjenom principa pozitivnog obrazovanja. Projekt se realizira od listopada 2022. do rujna 2024. u šest osnovnih škola u ove tri zemlje, a pridruženi partneri na projektu su Zajednički studijski program za psihologiju Univerziteta u Kragujevcu, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, a veliku podršku imamo i od Društva Slovenaca *Kredarica* i Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji», kaže dr. sc. Radović.

»U okviru projekta dizajniran je program za primjenu pozitivnog obrazovanja u redovnoj nastavi kroz radionice za učenike osnovnih škola, započeto je znanstveno istraživanje efekata programa na blagostanje učenika, organizirana je i prva razmjena učenika i nastavnika iz Srbije i Slovenije u Hrvatsku, a planirana je i razmjena u Sloveniju, kao i pripremanje priručnika za primjenu pozitivnog obrazovanja u osnovnim školama, koji će pored teorijskog osvrta na pozitivnu psihologiju i pozitivno obrazovanje, imati i praktični dio koji će se sastojati od scenarija radionica za učenike kao i uputstva za nastavnike o načinima integriranja principa pozitivnog obrazovanja u redovnu nastavu«, objašnjava dr. sc. Radović.

Institut za pozitivnu psihologiju

Institut za pozitivnu psihologiju, čiji se neformalni rad može pratiti unazad nekoliko godina, službeno je postao udruga građana 2021. godini. Ovaj Institut, vođen akademskim profesorima i psiholozima, ima za cilj pružiti zaštitu mentalnog zdravlja pojedinca i zajednice, dok se njegovi temeljni principi ogledaju u sljedećim misijama i ciljevima udruge: (1) podizanje svijesti o osobnom rastu i razvoju, (2) zaštita mentalnog zdravlja pojedinca i zajednice, (3) borba protiv diskriminacije, (4) obrazovanje djece, mladih i odraslih, (5) promocija jednakosti, (6) edukacija o ljudskim pravima i (7) istraživački rad.

Predsjednica udruge »Institut za pozitivnu psihologiju« doc. dr. sc. **Gorana Rakić-Bajić** približila nam je njihov rad.

»Jedan od ključnih ciljeva Instituta za pozitivnu psihologiju je poticanje svijesti pojedinaca o njihovim potencijalima za osobnu dobrobit. Institut promovira ideje o osobnom rastu i razvoju, istražujući načine kako ljudi mogu bolje razumjeti svoje potrebe i unaprijediti svoje psihofizičko zdravlje i blagostanje, kako za sebe tako i za svoje obitelji. Centralni stup djelovanja Instituta je zaštita mentalnog zdravlja pojedinca i šire zajednice. Udruga se bavi prevencijom i interveniranjem u problemima mentalnog zdravlja, pružajući potporu onima koji su u potrebi i promovirajući razumijevanje i otvorenost u vezi s mentalnim zdravljem. Institut je posvećen borbi protiv svih oblika diskriminacije, kroz svoj rad promoviramo vrijednosti jednakosti i prava svih građana te se aktivno zalažemo za eliminaciju diskriminatornih praksi u društvu«, objašnjava predsjednica udruge.

»Institut za pozitivnu psihologiju angažira se u obrazovanju djece, omladine i odraslih o važnosti mentalnog zdravlja i osobnog razvoja. Kroz različite programe i aktivnosti udruge širimo znanje i vještine koje doprinose boljem razumijevanju i upravljanju vlastitim mentalnim zdravljem. Promoviramo jednakost svih ljudi bez obzira na spol, rasu, vjeru ili druge karakteristike što je jedna od ključnih vrijednosti Instituta. Udruga radi i na osnaživanju svih pojedinaca i pruža potporu inkluzivnim inicijativama u društvu. Osim toga, aktivno se bavimo edukacijom o ljudskim pravima, promovirajući svijest o važnosti poštovanja i zaštite tih prava. Kroz obrazovne programe i kampanje udruge doprinosimo širenju znanja o ljudskim pravima i unaprjeđenju društva u tom kontekstu. I na koncu, provodimo istraživanja u području pozitivne psihologije i mentalnog zdravlja, čime doprinosimo razvoju novih saznanja i pristupa u ovim važnim oblastima«, kaže Gorana Rakić-Bajić i ističe kako je ovaj Institut »osnovan sa strašću i predanošću akademskih profesora i psihologa i predstavlja svijetlu točku u promociji mentalnog zdravlja i razvoja pojedinca i zajednice, a njihova raznolika misija i ciljevi ukazuju na spremnost da se uhvate u koštac s izazovima koji se tiču mentalnog blagostanja i društvene jednakosti«.

Na pitanje što za njih znači financijska i druga potpora koja dolazi iz Europske unije predsjednica udruge kaže kako su do sada imali samo dva projekta koje financira Europska unija.

»Financijska potpora EU za naše projekte je značajna za našu organizaciju. Osim što omogućuje realizaciju konkretnih projekata, EU potpora pruža priliku za unaprjeđenje kapaciteta, razmjenu znanja i iskustava s europskim partnerima, kao i pristup resursima i ekspertizi koji doprinose boljem ostvarivanju naših ciljeva. Također, potpora EU pomaže u jačanju veza i suradnje između naše organizacije i europskih institucija i organizacija, što doprinosi razvoju i širenju naših aktivnosti u području mentalnog zdravlja i ljudskih prava«.

J. D.

Mons. Stjepan Beretić, župnik stolne bazilike sv. Terezije Avilske u Subotici

Četvrt tisućljeća subotičke katedrale

Zapisano je da je kamen temeljac položen pod svetištem današnje katedrale. Bio je to radni dan i nije se očekivalo veliko mnoštvo svijeta, ali je došlo jako puno naroda i zapisano je da je župnik Ranić održao govor na dalmatinskom jeziku. Slavlje te svečanosti zaključeno je svetom misom koja je služena u, za tu priliku, podignutom šatoru. To je bilo prvo proštenje sv. Terezije

Intervju vodila: Željka Vukov

Ovih dana, točnije sutra, 14. listopada, bit će obilježeno 250 godina od početka gradnje subotičke katedrale-bazilike sv. Terezije Avilske. Ova impozantna građevina građena je u stilu kasnog baroka od 1773. do 1797. godine. Prvobitni, više puta mijenjani plan načinio je **Franz Kaufmann** iz Pešte, a osnovne mjere katedrale su: duljina 61 metar, širina 26, visina lađe 18, a zvonika 64 metra. Povodom 200. obljetnice (1972.-73.) obnovljena je cijela unutrašnjost, a krajem 19. stoljeća nastojanjem župnika **Matije Mamužića** katedrala je dobila današnje prozore u boji, dvije križne lađe s oltarima, 18 kipova u prirodnoj veličini i dograđene sakristije. Subotičku katedralu, ili u narodu poznatu pod nazivom »velika crkva«, 29. travnja 1974. godine papa **Pavao VI.** odlikovao je naslovom manje bazilike.

I sada, 250 godina od početka gradnje katedrala stoji, no kao da je ranjena. Pukotina na pročelju je i dalje tu, pa iako se godinama radi na njenoj sanaciji, još nema naznaka da će skoro biti sanirana. Taj problem je dočekao i ispratio sve dosadašnje župnike, pa i sadašnjeg, 14. po redu, mons. **Stjepana Beretića**.

Mons. Beretić rođen je u Somboru 1947. godine, gdje je završio osnovno školovanje. Po završetku biskupijskog sjemeništa *Paulinum*, studij teologije je završio na zagrebačkom Bogoslovnom fakultetu. Za svećenika je zaređen 17. veljače 1974. godine u crkvi Presvetog Trojstva u Somboru. Kao župni vikar djelovao je u župi Svetih anđela čuvara u Kanjiži i u stolnoj župi sv. Terezije u Subotici. Bio je upravitelj, pa i župnik u Baču, te upravitelj župa u Tovariševu i Deronjama. Od 1985. godine je župnik župe

stolne bazilike svete Terezije u Subotici, a dvije godine je upravljao i župom Svetih apostola na Kelebiji. Osim svojih župničkih dužnosti, obavlja i brojne službe u biskupiji. Bio je dekan dekanata Subotica – Stari grad, arhiprezbiter Podunavskog, Bačkog – Stolnog (katedralnog) arhiprezbiterata. Dugi niz godina bio je biskupijski savjetnik, a u par navrata i biskupski vikar. Djelovao je i u više biskupijskih vijeća. Obavljao je brojne službe, te je i predavač na Teološko-katehetskom institutu Subotičke biskupije.

► **Subotička katedrala ove godine obilježava 250 godina od početka izgradnje, no povijesni podaci nam govore da je župa u Subotici postojala i puno prije. Kako je to tada izgledalo i gdje je bilo sjedište?**

Prvi spomen subotičke župe je 1497. godine, tada se spominje župnik **Luka**. Nije baš lijepa uspomena, jer se spominje u jednom pismu u kojem nadbiskup prijeti župniku i njegovim župljanima da će biti kažnjeni crkvenom kaznom ako budu zanemarili doprinos biskupiji. Znači, naša župa, po pisanim dokumentima, postoji sigurno od te godine. Nakon toga nema spomena nijednog župnika, ali je župe bilo. Ona je postojala sve dok 1710. godine nadbiskup **Imre Csáki** nije obnovio staru subotičku župu, koja za vrijeme turskog ropstva službeno nije postojala. O malobrojnima subotičkim katolicima tada su se starali franjevci iz Segedina. Ne znamo gdje je bilo sjedište župe. Crkve iz srednjeg vijeka su bile jako male u odnosu na ono što mi danas poznajemo, jer ni naselja u Bačkoj nisu bila velika. Jedno selo je brojalo 100-150 ljudi, pa su za njihove potrebe građene male crkve, kao recimo današnje kapelice. O tome kako su izgledale te crkve imamo dokaze iz nedavnih velikih iskapanja na Kaponji gdje je otkrivena crkva i oko nje groblje, što je u srednjem vijeku i bio običaj. Ovo je bilo mađarsko kraljevstvo, pa se stoga može pretpostaviti da su većina katoličkih vjernika u Bačkoj bili Mađari. No, isto tako ne sumnjamo da je bilo i katolika Hrvata. Za to ne postoje službeni podaci, prvo zato što se u srednjem vijeku države nisu brojale po narodnostima, nisu postojale nacije, već su svi govorili koje su zemlje državljani. No, da je tada u Kaločko-bačkoj nadbiskupiji trebalo hrvatskog jezika vidi se po tome što je jedan od kaločkih nadbiskupa, zbog pojave krivovjerja u Bačkoj, tražio posebno propovjednike mađarskog i hrvatskog jezika. Mađari su bili skloni protestantskom pokretu što ga je pokrenuo **Jan Hus** u Češkoj, a među Hrvatima je bilo onih koji su bili skloni bogomilstvu. Bačka je uvijek bila šarolika.

► **Kamen temeljac za današnju katedralu položen je 15. listopada 1773. godine za vrijeme prvog župnika dr. Stipana Ranića. Postoje li zapisi, odnosno jesu li se već tada vodile knjige oko izgradnje katedrale?**

Zapisano je da je kamen temeljac položen pod svetištem današnje katedrale. Bio je to radni dan i nije se očekivalo veliko mnoštvo svijeta, ali je došlo jako puno naroda i zapisano je da je župnik Ranić održao govor na dalmatinskom jeziku. Slavlje te svečanosti zaključeno je svetom misom koja je služena u, za tu priliku, podignutom šatoru. To je bilo prvo proštenje sv. Terezije. Od 1742. Subotica je bila trgovište, što je malo manji stupanj od slobodnog kraljevskog grada, a ipak se već te godine u grbu Grada

Subotice nalazi sv. Terezija, premda je do 1773. godine zaštitnik grada bio sv. Mihovil (zaštitnik tvrđava). A nakon toga, pa sve do danas, zaštitnica naše župe i našeg grada je sv. Terezija Avilska.

► **Koje su bile prve župe na području Subotice? Postoje li zapisi kako je izgledao život katolika prije gradnji crkava, prije svega katedrale?**

S početka, kad su franjevci preuzeli upravu ove subotičke župe, oni su se brinuli za katolike na ogromnom području. To je recimo od današnje Bačke Topole pa na sjever u Mađarskoj do Jankovca (Jánoshalma), što je otprilike 70 km. Isto tako na istoku Kanjiža, na zapadu Bajmak, to je sve bilo područje subotičke župe koju su vodili franjevci. Čim kažemo tako veliku površinu, možemo pretpostaviti da je pastoral bio jako težak. Svećenik nije bio na svakom sprovodu, krštenja su bila samo ponekad, a u zapisima iz Slavonije, gdje su franjevci upravljali župama, pronašao sam da se djeca uopće nisu pisala u matičnu knjigu umrlih, jer kad bi dijete umrlo, sahranili bi ga pod roditeljskom kućom. A zna se da je u to vrijeme smrtnost djece bila jako velika. Podatak koji je poznat iz tog vremena – da je na tako velikom području bilo 20 krštenja godišnje, sigurno nije točan. Bilo ih je puno više, ali se knjige nisu vodile kako treba. Zašto? Pa čitava povijest ove subotičke župe je zapravo povijest ratova i tu nikad nije bilo nekog stabilnog i sigurnog mira. Bude 10-20 godina mir i onda ponovo počne neki rat. Nakon franjevac počele su se osnivati župe. Recimo, ove godine je 200 godina od osnutka župe u Aljmašu (Bácsalmás) i to je bila subotička župa. Onda Bajmak, Bačka Topola, to je sve u 18. stoljeću odvajano prvo od subotičke župe pa kasnije od sv. Terezije od koje su u gradu najprije izdvojene župa sv. Roka i župa sv. Jurja. To je bilo tek 1841. i time je južni dio grada odvojen od naše župe koja je tom dismembracijom (rasparčavanjem) loše prošla, postala je siromašnija, jer je polovica nadarbine koju je grad darovao župi sv. Terezije odvojena za dvije nove župe. One tada nisu imale svoju crkvu nego je grad kupio veću obiteljsku kuću koju su preuredili za stanovanje župnika i kapelana i da to bude i župna crkva. Crkve su se gradile tek kasnije.

► **Na predstavljanju knjige u okviru Dana Katoličkog društva Ivan Antunović spomenuli ste da su na čelu župe sv. Terezije Avilske bili župni upravitelji i župnici, te da su bili i svjetovni svećenici. Kako se tada birao župnik, a kako to izgleda danas?**

Postojao je jedan običaj već od srednjeg vijeka da su neki gradovi, gradske samouprave imale pravo birati župnika. Išlo je tako da je nadbiskup gradskim vlastima predložio 3-5 svećenika, a na gradskim skupštinama bi potom izabrali jednog koji im se najviše sviđao, predložili su ga nadbiskupu koji bi ga potom imenovao za župnika. To je dokinuto već poslije I. svjetskog rata od kada grad više nije mogao birati župnika.

► **Vi ste 14. župnik ove župne zajednice i to gotovo četiri desetljeća. Kako je biti katedralni župnik? Je li to čast ili dodatna odgovornost?**

To je sve jako lijepo. Velika čast, međutim treba reći da je zajedno sa mnom bilo 14 župnika, ali je bilo i 16 privre-

menih upravitelja župe jer ipak je to period od 250 godina, a povremeno je znalo biti i četiri kapelana. A gradskim vlastima u Subotici se inače više sviđalo da imaju upravitelja župe, jer je njemu trebalo davati manje novca. Postoje podaci tko je kada i koliko upravljao župom. Spomenimo i to da je 1900-ih godina župa sv. Terezije (bez sv. Roka i sv. Jurja) brojala 60 tisuća vjernika, znači bila je ogromna župa. Sve današnje okolne, salašarske župe pripadale su katedrali. Tako bi, dok nije bilo crkve u Čantaviru ili Bajmaku, ljudi dolazili sa sela i kolima odvozili kapelana da tamo odsluži misu, obavi krštenje... Kad je došao ovamo za nadbiskupa **Gabrijel Patačić** 1720-ih-'30-ih godina, od Novog Sada do Kalače, znači na području od oko 200 km, imao je svega 15 tisuća katolika, a nije imao ni jednu »normalnu« crkvu. To su sve bile kapelice od pruća i blata, sa zemljanim podom, i on je čitavu tu svoju biskupiju nekoliko puta obišao bez normalnog prijevoznog sredstva. Ono što volim istaknuti jeste da je naša župa od kad sam tu, dakle od 1985. godine, pa do danas imala šest mladomisnika.

► **Kako danas izgleda djelovanje ove župne zajednice? Koje su sve službe potrebne za funkcioniranje katedrale?**

Ono što je naša župa doživjela od '90-ih godina do danas, to je zapravo dosta tužna stvar, jer smo mi prije toga imali od 12 do 14 tisuća vjernika. A prije nekoliko godina, uz odobrenje našeg biskupa u mirovini **Pénzeša**, u želji da vidim kakva je trenutna situacija po tom pitanju, tražio sam biračke popise iz mjesnih zajednica i vrlo jednostavno sam izračunao da na području naše župe nikako ne može biti više od šest i pol tisuća vjernika. Računali smo da je naša biskupija do '90. imala pola milijuna katolika, a sad ih sigurno nema ni 250 tisuća. Ono što je pozitivno, što je jako lijepo jeste da ono što imamo vjernika, to su stvarno dobri, gorljivi vjernici. Na župi imamo i vjeronauk i tu sada ima stotinjak djece, što je puno manje nego nekad, ali ni toliko ih ne bi bilo da naša katehistica nije zaposlena u školama pa tamo poziva djecu. Ali to su zaista i dobra djeca i dobri roditelji. Što se službi tiče, osim mene, imamo dvojicu kapelana, imamo đakona koji je službenik župnog ureda, potom gospođu za pranje crkvenog rublja, sakristana, zvonara, kantora.

► **Katedrala kao župa upravlja i dijelom Bajskog groblja.**

To je velika briga. Za vrijeme komunizma država je nastojala oduzeti groblja od Crkve (svaka župa je nekada imala groblje), jer su smatrali da je to veliki izvor kapitala, ali se naša župa uspjela izboriti za to da nam ne oduzmu groblje. To je veliki posao, tu se radi o tisućama ne grobova, već grobnica i o tome se stara naš đakon, a tu su i veliki troškovi, tj. izdaci oko održavanja. Svojedobno su se neki župnici čak i radovali što više nemaju groblje na brizi.

► **Pukotina na samom pročelju katedrale je tu desetljećima, pa i više. Postoje li zapisi kako je ona točno nastala i kada?**

Postoje zapisi. Moji prethodnici u 19. stoljeću su vodili lavovske bitke da pomognu katedrali. Naši župnici su zvali najuglednije državne inženjere da spasu crkvu. Kad sam došao ovdje za župnika, kritizirao sam neke župnike da nisu ništa radili, da se nisu brinuli za crkvu, ali to nije istina. Sve ih/nas je mučila ista briga. Za vrijeme župnika **Ivana Probojčevića** crkva je bila tako bijedna da je to bilo neopisivo. Došli su neki novinari pa kad su vidjeli kako je crkva lijepa izvana, poželjeli su je vidjeti i iznutra. Kad su ušli, vidjeli su da je sva prljava, mokra, pljesnjava, pa župnika nisu htjeli niti vidjeti. Međutim, nisu znali o čemu se radi. Taj župnik je muku mučio s pukotinama, zvao je inženjere i stručnjake, ali nikako nije išlo. A kad je sto godina prije mene došao za župnika Matija Mamužić, također nije smio ništa raditi. Vjernici su ga molili da obnovi crkvu. Što ga je mučilo? Pa crkva mu se raspada. Iz krova su rasla drva, jer u to vrijeme nije bilo limenog krova, to su bile drvene ploče. Prokišnjavala je i glavna nevolja i najveći strah su mu bile pukotine, ne samo na pročelju nego i po

crkvi. Pozvao je velikog poduzimača iz Zagreba **Johanna Clausena** koji je radio na obnovama crkava, a koji je župniku predložio kako se može crkva spasiti. Ali pukotina je ostala i poslije toga. Još je poslije toga bio moj prethodnik župnik **Vojnić od Bajše**, koji je 1912. godine izvana jako lijepo dotjerao crkvu, to i danas tako stoji. Savršeno je napravio, ali... I danas su angažirani stručnjaci iz Srbije i Mađarske, svi imaju neke ideje, a pukotina je i dalje tu. Glavni uzrok tome je činjenica da je čitav grad podignut na močvari, a ispred katedrale nekad je proticao potok i na njegovoj obali je podignuta crkva. Radili su i nasipe da se crkva osigura okolo, ali ništa nije vrijedilo. Ako kažemo da u jednom zvoniku ima tri i pol tisuće tona materijala, to je nešto strašno teško. Pod jednim tornjem je dublji, a pod drugim plići temelj i sad imate tu pojavu da svaki toranj vuče na svoju stranu, a oba tornja vuku prema trgu. Tako se onda pojavljuju i pukotine. Tornjevi su preteški u usporedbi s lađom crkve. Pukotine bi se trebale pojaviti tamo gdje je bio oltar sv. Ivana Nepomuka i sv. Andrije. Ako se još nisu pojavile, pojavit će se sigurno. I sada da se to spasi ima različitih ideja, a jedna od njih je da se demontiraju tornjevi do tavana, onda bi se smanjio teret i onda bi se moglo nešto raditi ispod. Ovako se ništa ne može raditi. Također, temelj nije građen od kamena ili nekog čvrstog materijala, nego kad su to pokušali bušiti izgledalo je kao neka žbuka, ima i kamena i cigle i svašta tamo ima, vrlo nestabilan temelj. I sad sve bi to trebalo učvrstiti, za sve to treba novaca, i to je sada zapelo... Može se sve to riješiti, ali kad i kako, ne znam, nešto će se odlučiti, nadam se moj nasljednik.

► **Brojni su župnici koji su za sobom ostavili velike radove izvana i unutar katedrale. I sami ste puno radili na uređenju unutrašnjosti, te je prije nekoliko godina obnovljena unutrašnjost katedrale, odnosno promijenjena je obloga zidova, pod je riješen, pa i samo svećište i oltar su obnovljeni. Koje su još potrebe, osim dobro znane sanacije pukotine i rješavanja pitanja zvonika?**

Obnova katedrale je velikim dijelom gotova. Gotovi su svi prozori koji se trebaju ugraditi u zvonike. Drveni, vrlo kvalitetni prozori su napravljeni i za dvije sakristije. I apsida katedrale gdje su sakristije i iza oltara, sve je to obnovljeno, i to je onako kako će izgledati čitava crkva jednog dana. Obnova je podrazumijevala i zamjenu električnih instalacija. Ogroman posao je napravljen. Prije ove velike obnove imali smo nevolju s orguljama pa smo ih obnovili u čemu nam je veliku pomoć pružila gradska vlast. Ona se pobrinula da se prenesu u radionicu u Pečuh i da se vrate. Ja sam sada, što se tiče radova u katedrali, kao domaćica. Što si radila? Ništa se ne vidi da si radila. To što sam napravio, to kao da ne postoji. Neki ljudi više ne žele doći na vjenčanje u katedralu, jer se ne može ući na glavna vrata i onda to nije tako svečano. Jako puno je napravljeno, ali onaj dojam kad prilazite crkvi, a ona je ograđena, vrlo je teško, sumorno.

► **Bili ste dugogodišnji suradnik katoličkog lista *Bačko klasje*, redovito pišete za katolički list *Zvonik*, jedan ste od prvih članova KD-a *Ivan Antunović*, pa**

i predsjednik društva, bili ste urednik i suradnik *Subotičke Danice*, sastavili ste molitvenik *Slava Božja*, a tu su i brojne knjige koje ste napisali i priredili. Puno toga ste istraživali i radili da se sačuva povijest ove župe, Crkve, pa i povijest ovih prostora i našega naroda. Odakle inspiracija i volja za takvim radom?

Pa kad je to moje i to volim. Moram reći u svezi toga što sam pisao i radio da kad sam došao ovamo za župnika, pokojni naš biskup **Zvekanović** mi je rekao: »Dužan si napisati povijest župe sv. Terezije«. Puno sam se trudio, ali sam se slomio »zahvaljujući« modernoj tehnici. Imao sam u kompjutoru nekih 35-40 napisanih stranica, a uz njih je bilo više od 120 fusnota (bilješki). I jednoga dana je to sve nestalo i onda sam izgubio volju. I ono što sam pisao u *Zvonik* ili u *Danicu*, urednici nisu nikad htjeli objaviti fusnote, nikada, jer to njima komplicira život i sad kad se ova posljednja knjiga pojavila, onda je jedan gospodin novinar napisao da to nije znanstvena knjiga. To ja priznajem, ali da ja to sad providim ovim bilješkama, to sad više ne mogu, nema vremena.

► **Što dalje? Kakvi su Vam planovi za skoriju budućnost kada je u pitanju subotička katedrala?**

U svezi katedrale ja nemam nikakvih planova, za mene je pitanje naše župe. Sačuvati karakter ove župe koja je živa, dvojezična župna zajednica koja ima pjevački zbor, dobrog kantora, koja ima dobru djecu. To sve sačuvati. To ja govorim i za Bačku. Kad u Bačkoj zanijemi njemački jezik, mađarski jezik, kad zanijemi bunjevački govor, ogroman dio Bačke je propao. Znači, ono što imamo treba jako čuvati, jako voljeti. Jako se radovati tome što imamo dvojezičnu župu, to je sv. Terezija, a naša biskupija je, to svatko zna, biskupija pretežno mađarskog jezika. Bilo bi užasno kad bi netko rekao da to ne podnosi. Pa onda ne podnosiš Bačku, onda nisi katolik, to ne može tako.

► **Vi ste kroz svoj rad, kroz ovih 38 godina pokazali da volite svoje. Tu su Vaše propovijedi, *Dužijanica* u srcu, ta Čudesna bunarička noć, sve ste nas privukli da dodatno zavolimo sve to.**

Od moje mame sam naučio voliti ovo što imamo i ništa ja nisam svoga tu učinio. A kad me netko pohvali za propovijedi, imam odgovor – u osnovnoj školi, kad smo pisali pismene sastave, nikad nisam dobio više od dva, krajnji domet je bio tri. To je moj kapacitet. Onda sam shvatio da to apsolutno nije moje, to je Božji dar. Tako ja sam po sebi ništa nisam napravio, to je ono što mi je dragi Bog dao i da sam to više iskoristio bilo bi još bolje, ali ne može to baš sve.

► **Podnijeli ste zahtjev za mirovinu, no, još samo dvije godine je u pitanju da proslavite 40 godina kako ste katedralni župnik. Je li to moguće?**

To se službeno zove odreknuće od službe i to je dužan svaki svećenik ili biskup kad napuni 75 godina podnijeti svome poglavaru. To sam ja napravio, ali evo imam produženi boravak. Za dvije godine bi bilo da sam ovdje župnik 40 godina, ali ni onda ne bih bio najdugovječniji župnik sv. Terezije, jer je u toj službi preko 40 godina bio biskup **Budanović**. Ali ako da Bog, 10. veljače ću slaviti 50 godina svećeništva. Pa i to je štogod.

Idealno ili legalizacija postojećeg stanja u medijima?

»U potpunosti je definiran postupak projektnog sufinanciranja i prvi puta je definirano uspostavljanje jedinstvenog informacijskog sustava za praćenje sufinanciranja projekata«, kazao je ministar Mihajlo Jovanović

Ministarstvo informiranja i telekomunikacija organiziralo je javnu raspravu u više gradova o dva medijska zakona: Nacrtu Zakonu o javnom informiranju i Nacrtu Zakona o elektroničkim medijima. Posljednja javna rasprava održana je u Novom Sadu prošlog petka, 6. listopada, a rok za dostavljanje primjedbi, prijedloga i sugestija istekao je 7. listopada.

»Ova dva zakona izrađena su sukladno Strategiji razvoja sustava javnog informiranja do 2025. godine i Europskom direktivom o audio-vizualnim medijskim uslugama. Mnoge stvari su dobro definirane, između ostalog u potpunosti je definiran postupak projektnog sufinanciranja i prvi puta je definirano uspostavljanje jedinstvenog informacijskog sustava za praćenje sufinanciranja projekata. Imat ćemo u potpunosti transparentno sufinanciranje projekata iz područja javnog informiranja«, kazao je ministar informiranja i telekomunikacija **Mihajlo Jovanović**.

Novina je i formiranje inspeksijske službe koja će kontrolirati primjenu zakona i propisa u području medija. Govoreći o Nacrtu zakona o elektroničkim medijima ministar je kazao da se od 130 članaka zakona 50 odnosi na redefiniranje REM-a.

»Prijedlog je da od devet članova Vijeća REM-a sedam predlažu profesionalna udruženja, a preostala dva člana povjerenik za zaštitu ravnopravnosti i pučki pravobranitelj«, kazao je u uvodnom izlaganju ministar informiranja.

Privid slobode i neovisnosti

Predsjednica Sindikata novinara Srbije **Dragana Čabarkapa** u prvi plan istaknula je da medijski radnici rade težak i nesiguran posao, za male i neredovite zarade.

»Mnogi rade godinama na ugovor, novinari trpe cenzuru i autocenzuru. Poslodavci koji ne mogu ispoštovati minimum uvjeta za rad neka zatvore svoje medije«, kazala je Čabarkapa.

Ona je dodala da je projektno sufinanciranje problematično, jer sve dok novinari i vlasnici medija budu dijelili novac bit će sukoba interesa i korupcije.

»U ovom trenutku ne postoji politička volja da se to promijeni ili barem da se uradi nešto na poštovanju radnih prava novinara«, kazala je Čabarkapa.

Predsjednik Nezavisnog društva novinara Srbije **Željko Bodrožić** je nakon javne rasprave u Novom Sadu za

agenciju *Beta* kazao da je javna rasprava o medijskim zakonima »šarada«, ali da medijska udruženja podnose primjedbe pokušavajući političkoj eliti objasniti kako je postojanje neovisnih medija preduvjet demokratizacije društva.

»Mi tražimo da novac iz javnog proračuna više ne dobivaju mediji koji flagrantno neprestano krše Kodeks novinara Srbije i ne služe nepristrasnom informiranju građana i ne rade u javnom interesu, nego rade propagandu i u interesu vladajuće partije«, precizirao je Bodrožić za *Autonomiju*.

Informiranje na jezicima manjina

Nacrt Zakona o javnom informiranju donosi i neke novine koje se tiču medija na jezicima nacionalnih manjina. Kako je rečeno u obrazloženju, načela rada usuglašena su s načelima javnih medijskih servisa, jer se sredstva za ove medije dobivaju iz javnih prihoda. Predloženo je usvajanje internog etičkog kodeksa koji usvajaju osnivači i izdavači medija. Novina je pribavljanje mišljenja redakcije pri izboru glavnog urednika i određeni su kriteriji za izbor članova organa uprave i zastupnika izdavača.

O odredbama Nacrta Zakona o javnom informiranju koje se odnose na manjinske medije nije bilo rasprave od strane novinara i medijskih udruženja. Jedine primjedbe na javnoj raspravi upućene su iz Nacionalnog vijeća mađarske nacionalne manjine.

»Tražimo da se briše članak u kome je navedeno da članovi tijela upravljanja izdavača medija ne mogu biti članovi nacionalnog vijeća, nositelji javne funkcije u političkoj stranci ili osobe koje mogu biti u sukobu interesa. Predlažemo da izuzev predsjednika i članova IO vijeća nacionalne manjine svi ostali članovi mogu biti i članovi tijela upravljanja«, kazala je članica IO Nacionalnog vijeća mađarske nacionalne manjine **Erika Kabók**.

Kabók je kazala i da je omogućavanje medijskim radnicima da tajnim glasovanjem izraze mišljenje o kandidatima za urednika prevladano i neprihvatljivo i ne smije biti obvezujuće. Prijedlog je da se ta stavka briše iz Nacrta Zakona o javnom informiranju. Sporno je i traženo iskustvo od pet godina upravljanja medijima za izbor odgovorne osobe, pa je Kabók predložila da se to briše i zamijeni upravljačkim iskustvom u bilo kom području.

Z. V.

Projekt »PLA-PET 2023.«

Od obnove do nabave novoga

Ovo je posljedni u nizu tekstova o prekograničnim projektima koji su ostvarili dobitak sredstava od hrvatskog Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Podsjećanja radi, ove godine za Hrvate u Srbiji izdvojeno je 530.000 eura, ali će naredne godine iznos natečaja biti povećan na dva milijuna eura. Kao što smo do sada imali priliku vidjeti, projektnih ideja ne manjka, što samo dokazuje živost naše hrvatske zajednice u Srbiji.

Ovoga puta pišemo o projektu koji je svoj začetak dobio još prošle godine, a zove se »PLA-PET 2023.«. Radi se o prekograničnom projektu između župa Pokrova presvete Bogorodice, Petrovci i Rimokatoličke župe Sveti Jakov apostol, Plavna. Župa iz Petrovaca je iskoristila projekt za obnovu fasade i trga ispred crkve, dok je župa iz Plavne namijenila svoja sredstva za obnovu pastoralnog doma. Omjer raspodjele sredstava između partnera je 56,5% u korist župe iz Plavne. Budući da se ovdje radi o nastavku projekta od prošle godine koji je nosio ime »PLA-PET 2022.«, možemo zaključiti kako su oba partnera zadovoljna dosadašnjom suradnjom. Kako nam je rekao župnik **Marinko Stantić**, sljedeće godine nastavljaju s projektom »PLA-PET 2024.« dok se završe svi radovi u ove dvije bratske župe.

»Trenutačno čekamo na majstore da se konačno namjesti kod nas i pokrenu radove kako bi ih ove godine uspješno završili planirano i opravdati sredstva. Cilj nam je obnoviti unutrašnjost pastoralnog doma, te mu vratiti funk-

cionalnost. Za župu koja broji oko 800 duša, ovo je važan iskorak«, istaknuo je župnik Stantić.

Drugi projekt odnosi se na ideju Hrvatskog udruženja *Drevni Bač* i partnera im, Općine Vodinci. Naziv projekta je »Opremanje kulturnih prostora KUD-a u Općini Vođinci i Hrvatskog udruženja *Drevni Bač*«. Raspodjela sredstava u ovom projektu je oko 56 % u korist udruge iz Bača. Kako nam je rekao župnik Marinko Stantić, sve aktivnosti ove novoosnovane udruge koja je stara tek godinu dana se održavaju ili u župi u Baču ili u kući predsjednika udruge.

»Budući da udruga nema svoje prostorije, aplicirali smo za nabavu namještaja, tj. pokretnu imovinu, nešto što se može lako preseliti u slučaju pronalaska adekvatnog prostora. Nabavit ćemo pisane stolove, kompjutere, pokretnu tehniku, sve što je potrebno za rad jedne udruge. Nažalost, preko projekta ne možemo aplicirati za kupovinu prostora, ali polako pa će sve doći na svoje«, kaže župnik.

Vladimir Penavin je predsjednik Hrvatskog udruženja *Drevni Bač*, te uz bavljenje poljoprivredom, skupa sa župnikom Marinkom osmišljavaju nove projekte kako bi pokrenuli i aktivirali lokalnu hrvatsku zajednicu. Na kraju, župnik je izrazio nadu da će sljedeće godine biti novih ideja koje će zajedničkim snagama lokalna župna zajednica delegirati putem udruge *Drevni Bač* ili putem župe.

I. U.

Foto: Marinko Stantić

Novi projekt subotičke i osječke gimnazije

Gimnazija *Svetozar Marković* iz Subotice i III. gimnazija iz Osijeka realiziraju projekt »Kvalitetno školovanje na hrvatskom jeziku za kvalitetan život« financiran od hrvatskog Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Dodijeljena sredstva u iznosu od 23.778 eura bit će upotrijebljena za opremanje škola suvremenom IKT opremom te za jačanje razvojnih potencijala nastavnog kadra. U sklopu projekta, u petak, 6. listopada, u studijski posjet svojim subotičkim kolegama došli su profesori iz III. gimnazije iz Osijeka. Oni su razmijenili iskustva vezana za obrazovne prakse s naglaskom na temu mature.

Ravnatelji subotičke i osječke gimnazije **Dušan Pavlović** i **Dražen Jakopović** u svojim su pozdravnim govori-

ma istaknuli dobru suradnju dviju škola. Naime, dvije su gimnazije prošle godine realizirale projekt »Budućnost kakvu želimo« koji je financiralo Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

»Uz razmjenu iskustava, znanja i vještina imamo i opremu koja mnogo znači. Trudit ćemo se da i kasnije nastavimo suradnju dviju gimnazija«, kaže Dušan Pavlović.

»Ovakvi projekti omogućuju nam kvalitetnije obrazovanje za naše učenike, jer oni su naša budućnost. Prošlogodišnji projekt bio je vezan za razmjenu učenika, pa ćemo gledati za neki budući projekt to ponoviti jer smo dobili dobre povratne informacije od učenika«, kaže Dražen Jakopović. U sklopu projekta očekuje se i uzvratni studijski posjet subotičkih profesora u Osijek.

»Grad biciklista?«

Nedavno sam na »netu« pročitao izjavu: »Uobičajeno se kaže da je Subotica grad po mjeri čovjeka; gdje god da krenemo možemo stići i pješice i biciklom i kolima«. Ovo je konstatacija jednog od važnih čelnika grada, direktora Javnog poduzeća za upravljanje putevima, urbanističko planiranje i stanovanje. Ova konstatacija me je odmah podsjetila na jednu knjigu, koja je objavljena 1987. godine u Zagrebu. Djelo *Grad po mjeri čovjeka* napisao je **Rudi Supek** (sociolog, filozof i psiholog), a podnaslov glasi: *S gledišta kulturne antropologije*. U predgovoru Supek piše: »Neposredni poticaj za ovu knjigu bila je urbanistička konferencija o planiranju naselja Mišeluk kod Novog Sada održana 1980. godine. Radi se o izgradnji naselja od 50.000 do 200.000 stanovnika, dakle o jednom novom gradu, odnosno o osjetljivom proširenju Novog Sada«. U ovom slučaju pod Mišelukom se podrazumijevao slabo nastanjeni prostor (uglavnom nelegalne vikendice) između Petrovaradina i Srijemske Kamenice. Mnogo hvaljeni projekt Mišeluk (bio je raspisan i općejugoslavenski urbanistički natječaj) doživio je neuspjeh, jer su raspisivači i sam ocjenjivački sud željeli da na padinama Fruške gore izgrade model »idealnog socijalističkog grada«, o čemu Supek i piše u svojoj knjizi. Drugim riječima, u društvenim okolnostima »sorealizma« nemoguće je izgraditi idealni grad – grad po mjeri čovjeka. Neuspjeh projekta dokazuje i činjenica da je na gradskom prostoru Petrovaradina (2011.) živjelo 14.810 stanovnika umjesto minimalnog projektiranog broja od 50.000. O mogućnosti uporabe dvokotača da ne razmišljamo. Po riječima direktora, Subotica je idealna za takav promet. Proslavljeni talijanski filmski redatelj **Federico Fellini** je 1980. snimio film *Grad žena* (La Città delle donne). Mislio je na Rim. Palo mi je na um da izigram nekog našeg fellinija i napravim scenarij za kratki film (*Subotica*) *grad biciklista*. Ovu ideju sam dobio nakon gledanja na televiziji kratke reportaže pod naslovom: *Kikinda, grad biciklista*. Moram priznati, kad sam čuo naslov odmah sam pomislio na moj grad, Suboticu. Nakon (od) gledanja bio sam mnogo razočaran, jer je svojevremeno moja graditeljska firma mnogo radila u Kikindi i uopće nisam imao osjećaj da tamo ima mnogo biciklista. Izgleda da se situacija promijenila u njihovu korist, jer Subotica polako postaje »grad nebiciklista«.

Kradljivci bicikala

Kad smo kod dvokotača, sjetio sam se jednog drugog proslavljenog talijanskog filma **Vittorija de Sice** snimljenog 1948. godine pod naslovom *Kradljivci bicikala* (Ladri di biciclette). Film se smatra prvim značajnim djelom talijanskog neorealizma. Neka vrsta našeg neorealizma stigla je u Suboticu početkom devedesetih godina prošlog vijeka, kada je počela masovna krađa bicikala. Meni su dva

puta ukrali jedan. Naime, nakon prve krađe pronašao sam svoj dvokotač u postaji prometne policije kod Gradskog stadiona (tamo je bilo skladište stotinak pronađenih bicikala na prostoru grada). Budući da sam bio naivan, ukrali su ga ponovo. Još tri bicikla su mi ukrali: dva su bila i vezana. Sjećam se, jedan ukradeni je pronađen čak u Nišu. U to vrijeme starijem sinu su ukrali moped, koji je kasnije vraćen u pokvarenom stanju. Tada bar službeno nismo bili u ratu, ali bila su to teška vremena, kao posle 1948. u Italiji.

»Sjećam se«

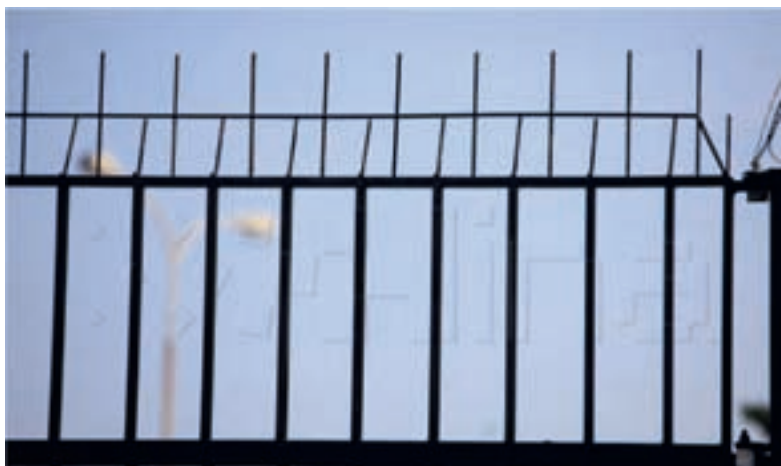
Kad smo već kod filmova, sjetio sam se još jednog Fellinijevog filma *Sjećam se* (Amarcord). Sjećam se da je u Subotici postojala tvornica bicikla *Partizan*,

koju je kasnije preuzeo *Tomos* iz Kopra. Danas je propala. U to vrijeme svugdje sam išao biciklom i nisam ga morao zatvarati. Za nas četvoricu gimnazijalaca bio je upamćen izlet kod Tresetišta kada smo za potrebe profesora biologije nabavljali treset koji je tamo iskopavan. Ne znajući da je granica s Mađarskom na drugoj strani jezera, skoro smo prešli kod susjeda. Graničari s puškama u klot gaćicama (upravo su igrali odbojku) su nas uhitili i pod oružanom pratnjom proveli do policijske postaje na Paliću i optužili nas »za pokušaj bijega iz zemlje«. Nije vrijedilo što sam objašnjavao da posjedujem važeći pasoš i ne moram bježati preko »zelene granice«. Danas je na granici posve drugačija situacija, a ni ja ne vozim više dvokotač. Jednostavno se plašim mlađih vozača koji divljački voze brze automobile. Ni pješaci na trotoarima nisu sigurni. Skoro je pješice stradao moj stariji sin, koji više ne pušta svoje srednjoškolske kćerke da samostalno voze bicikle. Ulični kolnici su u očajnom stanju, kao ponegdje i trotoari. Općenito, prometno rješenje grada je očajno i zato zvuči cinično konstatacija da je Subotica »grad po mjeri čovjeka«. Nažalost, neće biti bolje ni nakon izgradnje brze pruge.

Iza rešetaka – zbog kaveza!

Mala Kiki – kako je netko krstio lavicu-mače, pronađenu 21. rujna u blizini Čantavira – nije izdržala ljudsku bezdušnost i nakon petnaest dana borbe za njen život u palićkom Zoološkom vrtu preminula je 6. listopada. Da postoji Biblija i za životinje, u njoj bi zacijelo bilo poglavlje o Raju u koji bi Kiki ušla bez ijednog zauzastavljanja u Čistilištu, jer – kao i svako dijete (mladunče) – za svog kratkog životnog vijeka ne samo da nije mogla učiniti bilo kakav grijeh (uključujući i to da pojede meso neke druge životinje) nego je na tom kratkom putu svakoga dana nosila križ koji joj je na leđa stavila ljudska ruka. Uostalom, reakcije javnosti o njenom uginuću pokazuju da su je tamo već smjestili, pa se na taj način pridružila kućnim ljubimcima čiji zemni ostatci počivaju na životinjskim grobljima širom Amerike i sličnih joj zemalja.

Logično, vijest o tome da je samo dan-dva nakon uginuća nesretne male lavice subotička policija pronašla tridesettrogodišnju Subotičanku za koju sumnja da je odgovorna za tragičnu sudbinu male Kiki u istoj toj javnosti izazvala je pravu erupciju osuda i kletvi. U priopćenju, koje je sročeno jezikom kaznenog zakonika, stoji da će subotička policija, po nalogu osnovnog javnog tužitelja, protiv dotične podnijeti kaznenu prijavu »zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršila kazneno djelo ubijanje i zlostavljanje životinja i uništenje, oštećenje, iznošenje u inozemstvo i unošenje u Srbiju zaštićenog prirodnog dobra«. U daljnjem tekstu navodi se i da policija sumnja da je naša sugrađanka u svom stanu držala, a onda pustila mladunče lava koje je prije tri tjedna pronađeno kako luta u okolici Subotice, iznemoglo i bespomoćno. U prilog podnošenju kaznene prijave navodi se kako je policija istom prilikom u stanu osumnjičene pronašla i osamnaest džinovskih albino puževa (!) koji su nakon toga – baš kao i pokojna Kiki – smješteni na daljnju skrb u Zoološki vrt na Paliću.

Naravno da ovakva informacija – bez obzira na svoju morbidnu pozadinu, ili upravo zbog toga – vraća tračak

svjetla na rad policije (općenito), prije svega zbog učinkovitosti. U očima laika koji ima(ju) naviku razmišljati svojom glavom ovakva efikasnost navodi bar na dvije misli »iz prve«: ili policija od ranije ima saznanja o ovoj unosnoj djelatnosti ili je primijenila metode koje je do sada rijetko koristila. Faktor slučajnosti u ovakvim i sličnim slučajevima sveden je na razinu statističke greške, odnosno na ono što se u svakodnevnom govoru naziva »ludom srećom«.

Iako je pronalaženjem osumnjičene načinjen prvi korak u sankcioniranju neljudskog odnosa prema životinjama, tek sada se pred istražnim tijelima otvaraju račvaste staze koje vode do glavnog puta na kom je i adresa (ili adrese) najodgovornijeg za ono što se u budućoj optužnici na teret stavlja osumnjičenoj. Drugim riječima, ako joj je – slučajno ili ne – izostavljanjem inicijala i približne lokacije gdje je držala malu lavicu identitet zaštićen, »tridesettrogodišnja Subotičanka« bi pred sudom trebala rasvijetliti prirodu svoga (ne)djela kao i identitet onih koji su u taj posao upleteni.

Zna, naravno, tužitelj svoj posao, ali je zacijelo svjestan i toga da javnost zanima (i ima pravo to znati) otkud uopće mladunče lava u Subotici; tko joj je mama i gdje se »omacila«, gdje to lavovi vode uslužnu ljubav da bi zatim svoje mladunče dali ljudima na usvajanje, od koga je (i pojoj cijeni, ni to nije beznačajno za utvrđivanje podrijetla imovine i putova novca) nabavila Kiki, otkud joj puževi za koje gotovo nitko nije čuo...

Dobije li uskoro odgovore na ova pitanja – a nema razloga da ih ne dobije, naravno pod pretpostavkom da je policijska sumnja osnovana – i sam javni tužitelj vjerojatno će biti zatečen njihovim sadržajem. Jer, ako netko u svom domu odgaja lava, tko (nam) garantira da na drugim lokacijama nema malih grizlija, tigrova ili krokodila i da će ti ljubimci jednoga dana kada malo porastu – nestašni kakvi već jesu – pokidati lanac kojim ih vežu njihovi gazde, pa da se Zoološki vrt s Palića preseli na ulice (i dvorišta, zašto ne?) Subotice. Na sreću, ni u ovom morbidnom scenariju teoretski nije sve tako strašno: dok jure, gmižu ili se penju tim divnim stvorenjima na raspologanju su brojni čopori pasa lutalica koji također neometano špaciraju ulicama grada, a u ponekom dvorištu još se može naći i peradi i pokoja svinja. Problem je, međutim, u tome što su nakon konzumiranja to neobnovljivi prirodni resursi. A njihovi su apetiti, poznato je to i s *National Geographica*, strašni!

Ali, šalu na stranu, jer ju je vrag i tako već odnio: na posao tužitelju! Do odgovarajućih rešetaka.

Z. R.

Pripreme za sezonu grijanja

Šiđani biraju grijanje na drva

»Mislim da je grijanje na drva još uvijek najisplativija opcija. Iako iziskuje više rada, transporta, rezanja, cijepanja, unošenja i loženja, puno je ljepši ugođaj kada se loži vatra, a vjerojatno je to stvar navike jer sam se uvijek grijala na drva«, kaže Olga Momirović iz Šida

Na početku smo još jedne sezone grijanja. One koji se griju na struju očekuju poskupljenja. Od 1. studenoga struja poskupljuje za 8 posto, što mnoge potrošače tjera da razmišljaju o alternativnim rješenjima grijanja. Pored dostupnosti grijanja na struju i na plin, stanovnici Šida ove godine najviše će se grijati na drva, može se zaključiti iz velikog interesa i potražnje kupaca za kupnjom drva za ogrjev. Razlog je, kako kažu, finansijski.

Najtraženije peći na drva

Drva za ogrjev ima na stovarištima u Srijemu. Prodavači apeliraju na potrošače da ga sad kupuju, a ne da čekaju zimu.

»Drva prodajemo iscijepana u paleti po cijeni od 18.500 dinara za 1,8 kubnih metara. Također, prodajemo i pelet po cijeni od 30.000 do 36.000 dinara, ovisno o tome

je li proizvođač domaći ili uvozni. Potražnja peleta nije smanjena u odnosu na prošlu godinu iako je skuplji od ogrjevnog drveta. Imamo solidnu prodaju i mnogi dolaze, zanimaju se i kupuju pelet i peći na pelet«, kaže vlasnik trgovinskog poduzeća *Gvožđar Inex* iz Šida **Goran Žeravica**.

I ove godine najviše se traže peći na drva.

»Najviše prodajemo čarobne peći na drva. Njihova cijena je od 9.000 do 35.000 dinara, ovisno od kvadrature koju potrošači mogu grijati. Porasla je prodaja i električnih grijalica. Najjeftiniji su kaloriferi i njihova cijena je od 1.500 do 8.000 dinara, ovisno od proizvođača i konvektorske grijalice čija cijena se kreće od 3.000 do 10.000 dinara«, ističe Žeravica te dodaje da su u ponudi i toplotne pumpe.

To su pumpe koje za grijanje koriste toplotnu energiju. To je uređaj pomoću koga se toplotna energija iz jedne sredine prenosi u drugu. Za taj prijenos troši se određeno

na energija koja je nekoliko puta manja od prenesene. Za utrošeni kWh električne energije na izlazu dobiva se ukupna toplotna energija od 3 do 7 kWh. Jedno je od mogućih rješenja za one koji u svojim kućanstvima imaju centralno grijanje i radijatore. Njihovom ugradnjom može se grijati površina od 180 m². Međutim, ljudi se teško odlučuju na kupnju, jer je velika investicija. Za njihovu kupnju i ugradnju, ovisno od jačine pumpe, potrebno je uložiti između 350.000 do 650.000 dinara», kaže Žeravica.

Teža odluka za plin

U šidskoj općini na lokaciji mjerno-regulatorne stanice između Šida i Gibarca plinovod je pušten u rad prošle godine. Time je i ovaj energent postao dostupan za sve zainteresirane osobe gospodarstvenike, investitore i građane. Cijena plinskog priključka je 780 eura u dinarskoj protuvrijednosti uz mogućnost plaćanja na 36 mjesečnih rata, bez kamate, s tim što iznos koji odgovara PDV-u, a ulazi u cijenu od 780 eura, kupac plaća avansno u roku od tri dana od izdavanja računa. I pored ove mogućnosti, malo je građana koji se odlučuju koristiti ovaj energent za grijanje.

»Mislim da je grijanje na drva još uvijek najisplativija opcija. Iako iziskuje više rada, transporta, rezanja, cijepanja, unošenja i loženja, puno je ljepši ugođaj kada se loži vatra, a vjerojatno je to stvar navike jer sam se uvijek grijala na drva. Još se nisam odlučila za plinsko grijanje, jer mi je skupo u sadašnjim uvjetima. Za sada koristim drva, a moji mlađi ukućani odlučit će sljedeće godine hoće li se grijati na plin«, kaže **Oлга Momirović** iz Šida.

Građani Šida koji žive u stambenim zgradama uglavnom se griju na struju, no ima i onih koji za ogrjev koriste drva.

»U stanu imam peć za centralno grijanje. Godinama se grijem na drva. Živim u prizemlju i odmah ispod stana mi je podrum u kojem držim drva pa mi nije veliki problem donijeti ih. Djeca su mi prošle godine kupila i ugradila inverter klima uređaj i tako mi olakšala grijanje. Prije nego založim vatru, upalim klimu da zagrije stan. Za grijanje stana preko zime mi je dovoljno oko 6 metara drva, a o plinskom priključku nisam razmišljala«, kaže **Ljiljana Stanišić Vislavski** iz Šida.

Prema računici Agencije za energetiku, za grijanje stambenog prostora od 60 kvadrata potrebno je oko 9.000 kWh ili 150kWh/m², što predstavlja prosječnu potrošnju tijekom zime. Po prosječnoj cijeni kilovat-sata od 14,29 dinara, građani bi za grijanje na struju tijekom cijele sezone platili 128.610 dinara, što je ekvivalentno 21.435 dinara mjesečno. Cijena ogrjevnog drveta u odnosu na prošlu jesen gotovo je prepolovljena i kreće se od 6.000 do 10.000 dinara po kubičnom metru, ovisno od vrste drveta, do 18.000 dinara za iscijepana i spakirana drva u paleti. Cijena briketa iznosi 38,5 dinara po kilogramu. Prema procjeni, za grijanje tijekom cijele sezone potrebno je oko 6 metara drva, što iznosi najmanje 36.000 dinara ili oko 6.000 dinara mjesečno, bez uračunatih troškova

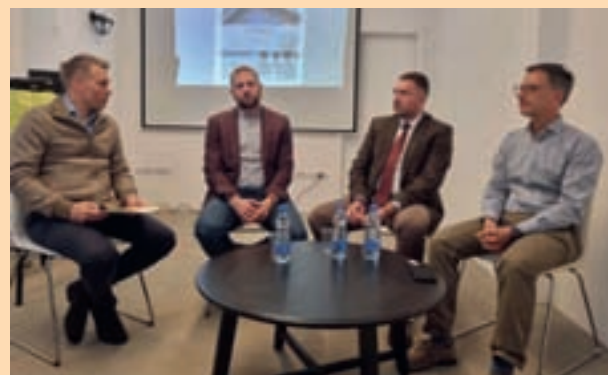
prijevoza i sječenja drva. Čak i s tim troškovima, grijanje na drva je i dalje tri puta jeftinije od grijanja na struju. Za grijanje tijekom šest mjeseci ovogodišnje sezone potrebno je oko dvije i pol tone peleta. Cijena peleta se kreće od 30 do 36.000 dinara po toni, ovisno od proizvođača. Potrošači bi trebali platiti najmanje 64.000 dinara, odnosno oko 10.600 mjesečno. Cijena uglja kreće se od 15.000 do 30.000 dinara po toni. Za grijanje stana od 60 kvadrata tijekom šest mjeseci potrebno je najmanje tri tone uglja.

Prosječna cijena prirodnog plina za sve kupce koji imaju pravo na javnu opskrbu po reguliranim cijenama, utvrđena na osnovu maksimalno određenog prihoda i predviđenih količina prirodnog plina za prodaju kupcima na javnoj opskrbi u Srbiji, viša je za 10 posto i iznosi 4,54 posto bez poreza i pristojbi (odnosno 5,02 din/kWh s porezima i pristojbama). Ove cijene se također primjenjuju od 1. studenoga.

S. D.

Kreiranje brenda

Utorak je u Spomen domu bana Josipa Jelačića u Petrovaradinu održana panel rasprava na temu »Stvaranje uvjeta za valorizaciju spomen doma bana Josipa Jelačića« u organizaciji Centra za istraživanja i studije turizma i Kulturno-razvojnog centra iz općine Bilje. Ove dvije organizacije partneri su na programu prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije, kojeg financira Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije Re-

publike Hrvatske. Cilj projekta je jačanje prekogranične suradnje između dviju država kroz ekonomsku, socijalnu i demografsku revitalizaciju pograničnog područja i pružanje potpore Hrvatima u Srbiji. Održana su dva panela pod nazivom »Razvoj i valorizacija turističkog proizvoda Spomen-doma bana Josipa Jelačića« i »Kreiranje brenda turističkog proizvoda na primjeru Spomen-doma bana Josipa Jelačića i održivi kulturni turizam zasnovan na spomeničkom naslijeđu«.

I. U.

**Blagoslov zemljoradnika i traktora uoči spomendana
svetog Vendelina, zaštitnika seljaka, ljetine, domaćih
životinja i prirode.**

**Sвета misa u 18 sati
19.10.2023., Tavankut**

**Nakon blagoslova održat će se prigodno
predavanje na terasi na etnosalašu
“Balažević” u Tavankutu.**

Predavači:

**-moderator dr. Mladen Petreš
-inženjer poljoprivrede te savjetodavac u
biljnoj proizvodnji Florian Farkaš**

Nakon predavanja druženje.

(Ne)održavanje putnog (zemljišnog) pojasa

Korov mimo zakona

Iz Puteva Srbije navode kako se pored državnog puta I. b kategorije kojemu pripada i dionica Subotica – Sombor trava kosi tri puta godišnje, a samo dva puta u punoj površini putnog pojasa

»**Z**emljišni pojas jeste kontinualna površina s obje strane usjeka i nasipa, širine najmanje jedan metar, mjereno od linija koje čine krajnje točke poprečnog profila javnog puta izvan naselja na vanjsku stranu«, piše u Zakonu o javnim putovima Srbije. U istom Zakonu navedene su i širine putnog pojasa. One se kreću od 5 metara kod općinskih puteva do 40 metara kod autocesta.

»Radim njihov posao«

Na području teritorija Grada Subotice često smo svjedoci uzurpiranja putnog pojasa od strane poljoprivrednika gdje nerijetko svoje parcele proširuju gotovo do asfalta. S druge strane, svjedoci smo i neadekvatnog održavanja putnog pojasa od strane nadležnih i da ponekada trava bude visoka toliko da zakloni i prometni znak. Dogodilo se to krajem ljeta i na državnom putu I. kategorije!

Upravo na taj put Subotica – Sombor izlazi zemlja koju obrađuje **Luka Stantić**. Kaže on kako nikada ne prelazi granice svojih parcela, ali da mu nesavjesno održavanje putnog pojasa od strane nadležnih predstavlja veliki problem.

»Oni pokose travu u širini metar-dva, a ostatak putnog pojasa ne diraju. Ondje trava raste, korov se širi i na moj usjev i baca sjeme. Koliko puta sam samo sam pokosio travu, uradio njihov posao, jer je bila ogromna. Nakon što su renovirali ovu dionicu proširili su i putni pojas gdje je bilo potrebno i sad ga ne održavaju. A tek smeća koliko sam skupio iz te visoke trave...«, priča nam Stantić i pojašnjava kako se pojedini poljoprivrednici odluče ući u putni pojas svojim strojevima, jer se on svakako ne održava ili bi ga oni morali sami održavati.

Predsjednik udruženja građana **Zelena oaza Mihajlo Ždrnja** kaže kako neodržavanje putnog pojasa i njima predstavlja problem jer im otežava aktivizam. Navodi kako im visoka trava smeta kada imaju akciju sadnje drvoreda kraj puta, ali i za zalijevanje istoga. Prema njegovim riječima, nadležni pripreme teren, ali uvijek na njihov poziv.

»Bilo bi dobro da se ta trava kosi redovito, da se kosi cijela širina putnog pojasa, a ne da se radi uvijek na mi-

šiće i da reagiraju samo na naš poziv. Pretpostavljam da se ne kosi cijeli putni pojas zbog financijskih razloga, ali valjalo bi se to zaokružiti jer neodržavanje putnog pojasa šteti svima. Mi ne možemo zalijevati sadnice, poljoprivrednici ulaze u putni pojas, a neki nam čak iščupaju i sadnice (možda i jer ih ne vide od trave), a bilo bi i manje smeća kraj puta jer kad bi bilo sređeno manje bi ga vozači bacali«, kaže Ždrnja.

Konstantna uzurpacija putnog pojasa

Za održavanje putnog zemljišta izvan naseljenog mjesta zaduženo je Javno poduzeće *Putevi Srbije*. Kako navode, pored državnog puta I. b kategorije kojemu pripada i spomenuta dionica Subotica – Sombor trava se kosi tri puta godišnje, a samo dva puta u punoj površini putnog pojasa.

»Košenje državnih puteva izvodi se od svibnja do listopada (1. košenje svibanj – lipanj, 2. košenje srpanj – kolovoz i 3. košenje rujan – listopad). Pored državnih puteva I. b reda trava se kosi jednom godišnje u širini od 4 metra (1 metar kolnika i 3 metra slobodne površine), dok se dva puta godišnje kosi u punoj širini putnog zemljišta. Navedeni raspored može varirati u ovisnosti od raspoloživih financijskih sredstava«, kažu iz *Puteva Srbije*.

Ističu oni i kako poljoprivrednici konstantno vrše uzurpaciju putnog zemljišta, ali da oni »blagovremeno i permanentno obnavljaju granice putnog zemljišta« te da do sada nisu imali potrebe za angažiranjem inspeksijskih službi.

J. D. B.

Neobično hodočašće u Međugorje

Blago i njegov *tomos*

Tekst o **Blagi Bašiću** iz Sombora i njegovom neobičnom putu u Međugorje u *Hrvatskoj rijeci* prvi puta objavili smo prije skoro 10 godina. Njegov pothvat da na hodočašće u Međugorje krene i stigne malim *tomosom* bio je dovoljno zanimljiv da ga ispratimo i dočekamo iz Međugorja. Ovaj tandem, usprkos tome što je Blagi 79 godina, a vremešan je i *tomos*, i dalje istrajava, pa se Blago uputio na još jedno hodočašće u Međugorje. Put ga je vodio preko Požege, Plitvica, Slunja... Kada je put toliko dalek, a motor star, ne može bez proble-

ma. Ali i na ovom putovanju Blago je susretao i dobre i loše ljude, svoje stare prijatelje. Kaže više je onih dobrih koji su mu pomogli i kada mu je bilo potrebno negdje prespavati, popraviti motor. Jedan od zanimljivijih susreta je onaj s bajkerima iz Dubrovnika. Nisu ga pustili dalje dok se s njima on i njegov *tomos* nisu fotografirali. I ne samo to, Blago je bio pozvan da bude njihov gost u Dubrovniku. Zanimljivo je i da mu se kod Sinja *tomos* pokvario baš u blizini majstora koji je godinama taj posao radio u *Tomo-su*. A kad se sretnu dobri ljudi onda se nađe i način da se rezervni dio kupi i kada je neradni dan i sve trgovine zatvorene. Obišao je Blago i rodnu kuću kraj Posušja, spavao u crkvi u Sinju, stigao do Međugorja. Izdržali su i Blago i *tomos* dugo putovanje. Potrajalo je, što zbog problema s motorom, što zbog Blagovog zadržavanja u nekim mjestima. Kaže, bilo je najduže, najteže, ali i najljepše. Više od 1.700 kilometara *tomosom* koji maksimalno može dostići brzinu od 40 kilometara na sat, ali je Blagin prosjek bio 25,30 kilometara na sat. Naredne godine imat će 80 godina, ali već sada najavljuje svoje novo putovanje. Razlog je odlazak u Međugorje, a i Blagi su sada u krv ušla putovanja i sve što ih prati.

Z. V.

Izlaslanstvo DSHV-a u Tovarniku

Izlaslanstvo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini posjetilo je 17. *Tovarnički jesenski festival*, a na poziv načelnika Općine Tovarnik **Andelka Dobročinca**. Izlaslanstvo, koje je predvodio predsjednik MO DSHV-a Vajska **Dario Bošnjak**, svečano je primljeno u općinu To-

varnik, gdje su i razgovarali s načelnikom općine. Između ostaloga razgovaralo se i o mogućnosti sudjelovanja poljoprivrednika i udruga iz hrvatske zajednice u Vojvodini na budućim festivalima. Razgovaralo se i o temama vezanim za položaj Hrvata u Općini Bač, ali i u Srbiji. Početna suradnja uspostavljena je i s načelnikom Općine Tordinci **Davorom Adžićem**. Izlaslanstvo je razgovaralo i s vukovarsko-srijemskim županom **Damirom Dekanićem**, kojega su pozvali da posjeti hrvatsku zajednicu i Općinu Bač.

A. Š.

Hrvati iz Bača posjetili Hrvatski dom – Maticu

Suradnja Hrvata iz četiri župe – iz Vajske, Bođana, Plavne i Bača započela je zajedničkim odlaskom na hodočašće u Bapsku na Malu Gospu. Ta suradnja nastavljena je njihovim posjetom ovogodišnjem *HosanaFestu* u Subotici.

Osim odlaska na *HosanaFest*, ova mala hrvatska zajednica posjetila je i Hrvatski dom – Maticu, sjedište profesionalnih institucija hrvatske manjine. U ime HNV-a primio ih je **Lazar Cvijin**, u ime NIU-a *Hrvatska riječ*

Branimir Kuntić, a u ime DSHV-a **Tomislav Žigmanov**. Cvijin ih je upoznao s poviješću realizacije ovog važnog zdanja za aktivnosti unutar hrvatske zajednice.

»Ovaj dom je dom svih nas, ovo je i vaš dom u koji ste uvijek dobrodošli«, rekao je između ostalog Žigmanov.

Sredstva za autobusni prijevoz župljana osigurala je Općina Bač.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020, 52/2021 i 62/2023) i čl. 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju višeporodičnog stambenog objekta Po+P+3+Pk

na k. p. br. 31166 K. O. Stari grad na uglu ulica Zrinjskog i Frankopana i László Szekeres u Subotici s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije (naručilac projekta – »Dunav-Coop« d.o.o.)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 20. do 26. listopada 2023. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Kubarch d.o.o. Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 20. do 26. listopada 2023. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Gospodarstvenici (CLXIV.)

Salaš Kovač 1920. – domaća jela u svjetskom ruhu

**Vratiti život salašu, boraviti ovdje
što više i živjeti na način kako
se nekad živjelo na salašima**

Prije oko dvije i pol godine u našem smo tjedniku pisali o perspektivnom, mladom kuharu **Oskaru Kovaču** koji je svoje vrijedno kuharsko znanje tijekom godina stjecao, među ostalim, i u prestižnim *Michelinovim* restoranima. Tada je rekao da mu je želja vratiti se u rodnu Suboticu, u kojoj bi želio podići ljestvicu u kuhanju i ugostiteljstvu te u svom restoranu pokazati ljubiteljima ukusnog zalogaja svoje umijeće. Istodobno, u tom je periodu njegova obitelj – tata **Dejan**, mama **Nataša**, stariji brat **Oliver** i naravno naš sugovornik – bila u potrazi za starim salašom isključivo za privatne potrebe. No, kada su zakoračili u dvorište nekadašnje osnovne škole u Maloj Bosni, shvatili su da tu ljepotu moraju podijeliti s drugima i u trenutku se rodila ideja za otvaranjem obiteljskog restorana u toj idili usred magične »nedodijeljene«. Salaš je kupljen početkom travnja 2021., a restoran *Salaš Kovač 1920.* otvoren 16. kolovoza ove godine.

Obiteljski posao

Oskaru se koncem 2021. ponovno pružila prilika da ode u Pag, što je sa zadovoljstvom prihvatio i tijekom cijele 2022. godine radio je kao zamjenik šefa kuhara u restoranu *Boškinac*. Nakon tog iskustva osjećao je da se na neki način izgradio i da je spreman pokušati raditi samostalno.

»Kada smo kupili salaš, nismo mislili da ćemo ga tako brzo osposobiti za željenu namjenu, već da će to biti za pet-deset godina. Ali evo, prošlo je dvije godine, zaželio

sam se kuće i uvijek sam govorio da gdje god da odem, želim se vratiti u Suboticu koju volim i u kojoj želim graditi svoju karijeru kuhara, razvijati neku našu priču«, priča nam Oskar.

Budući da nisu prijavljeni kao pravna osoba – restoran, već kao poljoprivredno gospodarstvo (seoski turizam), ne rade svakog dana, već na zakazivanje, a u posao je uključena cijela obitelj.

»Oliver je zadužen za salu, odnosno on je domaćin našim gostima, u čemu mu pomaže tata koji kad zatreba priskoči i meni u pomoć u kuhinji. U pripremi jela mi pomaže mama, a sa mnom je uvijek brat od tetke **Marko Kujundžić**, koji je također kuhar. Za posluživanje angažiramo konobare«, kaže on.

Ponuda Kovačevih

Kovačevi kroz svoj meni žele predstaviti što sve ima naša Bačka, pa namirnice nabavljaju u krugu od 20 km.

»Ne idemo dalje, nema potrebe, imamo dovoljno naših jako dobrih i kvalitetnih namirnica koje želimo pokazati gostima. Svježu ribu nabavljamo s Tise ili iz Sombora od ribara. Razne vrste kravljih sireva pravi nam Markova mama, moja tetka **Aleksandra** s Bikova, gdje imaju svoje krave. Kozje sireve i slaninu od mangulice nabavljamo s jedne farme iz Malih Pijaca, junetinu ovdje iz sela, mangulice s farme iz Šupljaka, a što se tiče suhomesnatih proizvoda imamo našu domaću kobasicu i šunku. Znači, sve te namirnice imaju svoje podrijetlo. U nabavu hrane

za meni idemo dva-tri dana prije njegove pripreme i ono što nabavimo to i kuhamo. Želimo da sve bude što svježije. Isti je slučaj i s voćem i povrćem, koristimo isključivo sezonsko i svježije, ništa ne zamrzavamo. Menije mijenjamo na mjesečnom ili dvomjesečnom nivou. Što se tiče vina i pića koje nudimo, isto je kao i s namirnicama. Nudimo ono najbolje iz okoline, domaću rakiju proizvođača iz Subotice, vina iz jedne male obiteljske vinarije u Kraljevom Brigu i prirodna vina iz hajdukovačke vinarije koja se inače prodaju u 30 zemalja u svim najboljim *Michelinovim* restoranima«, navodi Oskar.

Trenutno u ponudi imaju večeru »vine & dine« gdje služe pet slijedova (pet jela u meniju za jednu osobu).

»Jednim jelom ne bismo mogli pokazati što sve imamo, i zato ih ima pet – prije njih je tzv. pozdrav (čšaica rakije i 'dobrodošlica iz kuhinje' u vidu slanog zalogajčića), pa ide hladno predjelo, toplo predjelo, drugo toplo predjelo, glavno jelo i desert. Ja kuham nešto drukčijim tehnikama koje sam naučio u *Michelinovim* restoranima i njih želim primijeniti na domaćim namirnicama. Primjerice, naša tarana na suvremen način – skuham luk, papriku i krumpir od čega napravim kremu koju stavim u sifon i od nje pravim espumu. Potom skuham taranu pa je malo propržim na masti i češnjaku, i onda ide suha kobasica s uljem od kobasice. Znači okus je zadržan, ali je pripremljeno tehnički i estetski drukčije. Naravno znam pripremati i naša tradicionalna jela, a oko nekih starih recepata i načina pripreme konzultiram se s našim *majkama*. Na kraju sve to budu neka naša stara jela pripremljena na suvremen, napredniji način i mislim da smo po tome trenutno jedini u gradu. Jako je važno da sve to lijepo izgleda, jer kaže se da prvo 'jedemo očima', potom je tu miris, pa na koncu okus, ali sve se komponente moraju složiti i biti vrhunske u cilju kvalitetnijeg iskustva. Svako jelo mora imati smisao, balans u okusima, kao i neku svoju priču, tj. objašnjenje zašto je ono na tanjuru«, ističe Oskar Kovač.

Večera »vine & dine« je za manji broj gostiju, a *Salaš Kovač 1920.* ima ponudu i za grupe od 10 do 50 ljudi (razne proslave, sastanci i dr.) gdje se može birati između

švedskog stola, te menija od tri do pet jela. To može biti bilo koji dan i u bilo koje doba, potrebno je samo zakazati, a sve potrebne informacije nalaze se na Instagram i Facebook stranici *Salaš Kovač 1920.* Što se tiče muzike, ukoliko je žele, dogovaraju je i zakazuju sami gosti.

Školska zgrada – povijest i sadašnjost

Zgrada gdje je sad restoran nekad je bila škola za učenike od 1. do 4. razreda. Izgrađena je 1920. i radila je do 1971. godine.

»Krajem '70-godina kupio ju je Subotičanin **Ivan Bačlija** koji je ovdje živio, puno toga sredio i napravio, poput željeznih ulaznih vrata u restoran na kojima i danas stoji godina 1983. Nakon njegove smrti, naslijedio ju je njegov sin **Josip** od koga smo je potom mi kupili. Danas u neposrednoj okolini više nema salaša, ali je nekad ovdje bilo preko 300 mještana, a u školi je bilo oko stotinu djece. Zbog toga smo i uzeli ovaj salaš, kako bismo oživjeli ovaj kraj«, kaže Oskar.

Nekadašnja učionica sada je sala za goste (najviše njih 50). Tu je i jedna manja soba (u kojoj je nekad živjela učiteljica) u kojoj se nalazi tzv. banja peć.

»Ovu sobu zamišljamo da bude kao neki bar gdje bi se popila čšaica dobrodošlice prije odlaska u salu. Pored nje je još jedna dvokrevetna soba i kupaonica, za koje nam je plan da bude prenočište za goste koji žele produžiti boravak ovdje. Tu je i vinski podrum. Uglavnom, sve što smo zatekli željeli smo i da ostane tako, uz minimalna dotjerivanja, popravke. Primjerice, plafon u sali je iz 1920., kriv je, grbav, ali smo željeli da ostane taj duh stare škole. Ono što smo dogradili je nova kuhinja, prilagođena mojim standardima, a u nastavku nje dogradit ćemo još jednu prostoriju kao ostavu.«

U dvorištu se nalazi i jedna kućica u kojoj je nekad živio domar, danas služi za odlaganje raznih stvari, a tu je i dvorište (jutro i pol) gdje je, kako dodaje Oskar, plan u budućnosti sagraditi nekoliko bungalova u stilu salaša, također za prenočište.

»Želja nam je zasaditi i vrt gdje bismo uzgajali organsko povrće za potrebe restorana. Možda bude i peradi, a sve ono što nam je potrebno kupujemo od susjeda iz sela, kako bismo ih s jedne strane podržali u njihovoj proizvodnji, a s druge da bismo služili što kvalitetniju hranu iz domaćeg uzgoja (meso, mliječni proizvodi, voće, povrće...). Želimo napraviti neku vrstu zajednice kako bismo se međusobno podržavali, zajedno se razvijali i poboljšali kvalitetu života. Želja nam je bila vratiti život u ovu zgradu i vratiti život na salašu, znači boraviti ovdje što više i živjeti na način kako se nekad živjelo na salašima, a sve to podijeliti s drugima kroz ugostiteljsku ponudu«, ističe na koncu mladi kuhar Oskar Kovač.

Adresa obiteljskog restorana Kovačevih je *Salaš Kovač 127, Mala Bosna*. Kada se ide iz pravca Subotice, poslije *dolje*, a prije autobuske stanice, skrene se desno, ide se asfaltiranim putem do kraja, pa opet desno i određite je prvi salaš na Malom tavankutskom putu.

I. Petrekanić Sič

Bunjevačko-šokački sabor u Subotici, kakvim jezikom govorimo?

7. listopada 1922. – *Neven* donosi članak **Mije Mandića**, koji piše o društvenim prilikama bunjevačkih Hrvata u Subotici poslije gradonačelnikovanja **Laze Mamužića**, tj. za vrijeme **Károlya Bíróa** (1902. – 1918.). Mandić piše kako je mađarska vlada »upotrebila Lazu Mamužića i ono nekoliko zavedenih Bunjevaca zavisni od vlasti na sto strana, – za puko sredstvo u korist pomadžarivanja«. Kada je Károly Bíró postao gradonačelnik uslijedila je otvorena asimilacija: »Sada su nastala prava mađarska vremena. Nisu tu trebali nikakvi Lazari ni za sredstvo. Sada se je otvoreno radilo i pomadžarivalo. Za velikoga župana dodje u Suboticu Bezeredi, a za gradonačelnika Dr. Biro Karolj. A nas isplatiše Mađžari kao i uvek sitnim novcem, pustim obećavanjem. Da, istina jednoga našega prvaka Dr. Vojnić Hajduka primio je Birov u varošku upravu za glavnog odvjetnika. Ali ovo je bila odlučna i bezuvetna želja Dr. Laze Lipozenčića i Dr. Vojnića Tunića, ali se to neprimodno pobratimstvo brzo razišlo. Naime kada je Dr. Joža uvidio da na njega Birov prekim okom gleda, ostavi i Hajduk Mađžare, a Birov mu dovikne: Mehet! – možete ići«.

8. listopada 1971. – *Hrvatski tjednik* donosi članak iz pera **Ive Prčića mlađeg**, koji piše o četvrtoj skupštini Saveza društva bibliotekara Jugoslavije u Bledu (Slovenija) od 15. do 18. rujna. U okviru skupštine, 16. rujna u festivalskoj dvorani održana je kulturna večer. Prčić piše da je na njega »neugodan dojam ostavio nastup najavljiivača«. Naime, najavljiivač je (po Prčićevom sjećanju) govorio: »Na kraju Folklorni ansambl Gorje izvodi plesove pripadnika mađarske narodnosti iz Jugoslavije iz okolice Subotice – bunjevačko kolo«.

9. listopada 1921. – *Neven* piše o bunjevačko-šokačkom saboru u Subotici održanom godinu dana ranije, 1920. godine: »Sabor Bunjevaca i Šokaca održan je prije godinu dana 10. oktobra. Njegov glavni cilj bio je dokumentirati našu vjernost prema novoj otadžbini, a ujedno zauzeti stanovište u plemenskim, političkim i ekonomskim pitanjima. Na njemu je osnovano Prosvjetno društvo Neven, Udruženje Zemljoposjednika i Bunjevačko šokačka stranka. Prigodom godišnjice rado se sjećamo ovog sabora, što ga je sazvalo Narodno Udruženje«.

10. listopada 1920. – *Neven* piše da je **Ivica Kovačević**, ministar šuma i ruda vlade Kraljevine SHS, došao iz Beograda u Suboticu da prisustvuje bunjevačko-šokačkom Saboru u Subotici 10. listopada.

11. listopada 2002. – *Subotičke novine* pišu da će se u studenome održati prva Smotra recitatora na hrvatskom jeziku u organizaciji Hrvatske čitaonice (Subotica).

12. listopada 1923. – *Nova pošta* piše: »Javlja ju nam bajmočki Bunjevci da su oni u svoje vreme osnovali Bunjevačko Prosvetno Pevačko Društvo, a sada su isto morali raspustiti zbog ogromnog crkvenog nereda. Ovaj crkveni nered prouzrokuje crkvenjak **Josip Töröki**, koji šikanizira naše stanovništvo slavenske svesti. Oni su tako ogorčeni, da ne mogu nikako da nastave svoj započeti rad. Mađžar, crkvenjak Josip Török, štampa crkvene pesme u tri primerka kako bi što više prkosio našim Bunjercima a da oni ne mogu sa crkvenim pesmama u horu da se služe«.

13. listopada 1927. – *Neven* piše o rodoljubivom subotičkom svećeniku **Paji Kujundžiću** (1859. – 1915.), koji

se zalagao za hrvatski jezik u Subotici: »Sa bunjevačkim imenom kao takovim obračunao je već pokojni pop Paja Kujundžić u svojoj raspravi: Kakvim jezikom govorimo daklem? On se u tom svom djelu odlučno zalagao za to, da se napusti ime Bunjevački jezik, a prihvati ime Hrvat i hrvatski jezik, jer da su Hrvati ubilježeni u registar svjetskih naroda«.

Smjene na čelu Nazora

SOMBOR – Dugogodišnji predsjednik HKUD-a **Vladimir Nazor Mata Matarić** dao je ostavku na tu dužnost na sjednici Upravnog odbora Društva održanoj u utorak, 10. listopada. Član UO **Gašpar Matarić** tražio je da se dnevni red sjednice dopuni zahtjevom za smjenu predsjednika. U raspravi koja je uslijedila članovi UO Matariću su zamjerali lošu organizaciju rada Društva i osipanje aktivnih članova, kao i nesuradnju s institucijama Hrvata u Srbiji, nakon čega je Mata Matarić podnio ostavku. U nastavku sjednice za novog predsjednika UO izabran je **Tomica Vuković**, a za dopredsjednike Gašpar Matarić i **Šima Raić**.

Predstavljanje novog sveska Leksikona

SOMBOR – Predstavljanje najnovijeg, 16. sveska *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* bit će održano večeras (petak, 13. listopada) u Hrvatskom domu u Somboru. U ovome svesku, koji obuhvaća završni dio slova M (Malj – Mu) nalazi se ukupno 272 priloga. Početak je u 19,30 sati.

Zavitni dan u Monoštoru

MONOŠTOR – Proslava *Zavitnog dana* bit će održana danas (petak, 13. listopada). Svečana misa bit će služena u mjesnoj crkvi svetih Petra i Pavla, s početkom u 12 sati. Misu će animirati *ŽPS Kraljice Boderoga*.

Blagoslov plodova zemlje u Hrtkovcima

HRTKOVCI – Tijekom svečanog euharistijskog slavlja u župnoj crkvi u Hrtkovcima u nedjelju, 15. listopada, u 11 sati bit će blagoslov plodova zemlje. Organizatori pozivaju mlade da se za ovu prigodu odjenu u nošnju i da se priključe procesiji s prinosom darova.

Plesna predstava Memento 2

SUBOTICA – Plesna predstava izvođačkog ansambla i orkestra HKC-a *Bunjevačko kolo* pod nazivom *Memento 2* bit će održana u ponedjeljak, 16. listopada, u Velikoj

dvorani HKC-a, s početkom u 20 sati. Ulaznice po cijeni od 400 dinara mogu se kupiti u uredu Centra od 8 do 12 sati i u folklornoj dvorani od 18 do 22 sata, kao i na dan samog koncerta.

Festival tradicijskog pjevanja

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* organizira šesti po redu *Festival tradicijskog pjevanja*, koji će biti održan u

iduću subotu, 21. listopada, u dvorani HKC-a u Subotici, s početkom u 18 sati. Nastupit će pjevačke skupine iz Kikinde, Vrbasa, Karlovca, Kutereva, Beograda, Zagreba, Prigrevica i Subotice. Festival je natjecateljskog karaktera. Ulaz je besplatan.

ZKVH i NIU Hrvatska riječ na beogradskom Sajmu knjiga

BEOGRAD – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ* će se i ove godine predstaviti na Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu, u ponedjeljak, 23. listopada.

ZKVH će predstaviti sedam knjiga iz edicije *Izabrana djela Balinta Vujkova* koje su zajednički tiskali Zavod i Hrvatska čitaonica Subotica. Predstavljanje će biti u 15 sati.

NIU *Hrvatska riječ* u 15,30 sati predstavlja najnoviju knjigu poezije **Željke Zelić-Nedeljković** *Ravničarska elegija*.

Nastup dvaju nakladnika u Beogradu održava se u organizaciji resornih tajništava AP Vojvodine.

66. međunarodni beogradski Sajam knjiga održava se od 21. do 29. listopada.

18. *HosanaFest* u Subotici

Punoljetstvo uz *Krila zorina*

Glavna nagrada, koju dodjeljuju izvođači u međusobnom ocjenjivanju, pripala je Josipi Akšamović iz Đakova koja je izvela pjesmu »Krila zorina«

Glavna nagrada ovogodišnjeg, 18. *HosanaFesta*, koji je održan 8. listopada u Subotici, pripala je **Josipi Akšamović** iz Đakova koja je izvela pjesmu *Krila zorina*. Tekst pjesme rađen je prema Psalmu 139, glazbu potpisuje **Marina Hojsak** dok je obrada djelo **Daniela Hojsaka**. Drugo mjesto osvojila je **Marija Perković** iz Njemačke (a podrijetlom također iz Đakova) s pjesmom *Tamo gdje si ti*, a treću **Goran Pastor** iz Subotice s pjesmom *Bože*. Ove tri nagrade dodjeljuju sudionici festivala međusobnim ocjenjivanjem u stilu poznatog *Eurosonga*.

Stručno povjerenstvo je nagradu za ukupni dojam dodijelilo **Andrei Štajgmajer** iz Plavne koja je nastupila s pjesmom *Dragi Bože* (skladba i obrada: **Igor Kiš**; stihovi: **Ljiljana Štajgmajer**).

Za najbolje debitante proglašen je **VIS Andrijane** iz Splita, koji se predstavio pjesmom *Sunce dobrote*, a nagradu za najbolji tekst dobio je **Robert Vrgoč** iz Švicarske za pjesmu *Nikad nije kasno da se obratiš*.

Na ovogodišnjem festivalu hrvatskih duhovnih pjesama nastupilo je 15 izvođača iz Srbije, Hrvatske, BiH, Švicarske i Njemačke.

Dojmovi nagrađenih

Pobjednica Josipa Akšamović ujedno je i debitantica na subotičkom festivalu.

»Ovo je bilo jedno predivno iskustvo. Bio je jedan trenutak u mom životu i Psalm 139, po kojem je rađena pjesma, postao je moja molitva. U jednom sam trenutku osjetila da bi iz tog psalma mogla nastati duhovna pjesma. Za *HosanaFest* sam čula od autora pjesme, bračnog para Hojsak«, navodi Akšamović.

Nagrađeni splitski **VIS Adrijane** postoji od 2011. i nastupale su na mnogim festivalima duhovnih pjesama u Hrvatskoj.

»*HosanaFest* je super, sviđa nam se koncept, poticajno je. Organizatori su odlični, kao i svi ostali sudionici, s kojima smo se zblížili. Također, domaćini su ljubazni i gostoljubivi«, kaže **Ivana** iz ove skupine.

Robert Vrgoč je više puta sudjelovao na *HosanaFestu*, a ovoga puta nagrađen je za najbolji tekst.

»Danas se duhovnost gubi u svakom pogledu, udaljili smo se od vjere i Boga, mislim da mnogi ljudi lutaju, gube se u utrci sa životom, za kruhom. A ne treba nam puno da

stanemo, da se pomolimo, oprost da zatražimo. Nadam se da će tekst pjesme dirnuti nekoga da shvati da nikada nije kasno da se čovjek obrati Bogu, jer Bog je dobrota. Mislim da je *HosanaFest* iz godine u godinu sve jači, da su izvođači sve kvalitetniji», kaže Vrgoč.

Andrea Štajgmajer iz Plavne prošle je godine na *HosanaFestu* bila najbolja debitantica, a ni ovoga puta ne odlazi bez nagrade.

»Pjesma *Dragi Bože* mi je posebno značajna, jer je tekst napisala moja majka i vezana je za aktualni trenutak u mojem životu, jer se selim i napuštam poznato, a odlazim u nešto novo«, kaže Štajgmajer.

Dodatni poticaji

HosanaFest je održan u prepunoj sportskoj dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić*. I ovogodišnje, »punoljetno« izdanje festivala imalo je odličnu organizaciju (scenografija i efekti, video najave, prijenos uživo...) iza koje stoji Organizacijski odbor na čelu s vlč. dr. **Marinkom Stantićem**.

»*HosanaFest* je, po meni, u stalnom usponu, dobivamo sve bolje skladbe, sve više je onih koji žele nastupiti. Ušli smo u punoljetstvo, mislim da smo za ovih 18 godina položili ispit glede organizacije festivala. Ove smo godine za festival osigurali i sredstva iz prekograničnog projekta s Turističkom zajednicom Grada Županje. Time smo mogli imati bolju organizaciju, napraviti širu scenu, da svi sudionici i domaćini imaju zajednički ručak. Mislim da publika i svi gosti odlaze zadovoljni«, kaže vlč. Stantić.

Festivalu je nazočio i novoimenovani subotički biskup mons. **Ferenc Fazekas**.

»*HosanaFest* me je oduševio, jer vidim da se mladost od srca, na ovakav način, daje svojoj vjeri i to je dobar pokazatelj da naša crkva ima budućnost«, kaže biskup Fazekas.

Slogan festivala bio je »Rastimo u vjeri i množimo ljubav«, a u revijalnom dijelu nastupio je subotički VIS *Noa* te djeca iz župa koja su izvela koreografiju na prošlogodišnju pobjedničku pjesmu *Dušu Ti predajem* u izvedbi **Gorana Pastora** (djecu je pripremila **Tanja Stantić**). I za ovu godinu, glavnu nagradu – statu *HosanaFesta* osmislila je dizajnerica **Đurđica Orčić**, a izradio je vitražist **Drago Ganić** iz Sombora.

Inače, dan prije, u subotu, 7. listopada, u crkvi Uskrsnuće Isusovo održana je duhovna obnova za izvođače *HosanaFesta*. Nagovor na temu slogana festivala imala je vjeroučiteljica **Mirjana Ivanković**, a nakon nagovora uslijedilo je klanjanje pred Presvetim koje je predvodio vlč. dr. Marinko Stantić.

D. B. P.

Aleksandra Ušumović, sopranistica

Dosanjani glazbeni san

Mlada i nagrađivana solo pjevačica do sada je najviše nastupala u gradovima u kojima se i školovala – u Somboru i Novom Sadu

» Još od malih nogu na pitanje što ću biti kad porastem, odgovarala sam da ću postati pjevačica. Naravno, to je u tom trenutku bio samo san, a tijekom školovanja sam se interesirala i za mnoge druge stvari, ali na kraju je ipak muzika, moja ljubav iz djetinjstva, pobijedila«, tim riječima započinje svoju priču mlada, 28-godišnja sopranistica **Aleksandra Ušumović**.

Odrasla u Lemešu, u glazbenu je školu krenula relativno kasno, tek u šestom razredu, ali je za tri godine izvanrednog ubrzanog napredovanja uspjela položiti šest razreda niže muzičke škole na klavirskom odsjeku. Nakon toga je upisala teoretski odsjek u Srednjoj muzičkoj školi **Petar Konjović** u Somboru te počinje pohađati nastavu solo pjevanja u klasi prof. **Silvie Minee**.

»Profesorica Minea je svakako najzaslužnija osoba za to što sam zavoljela klasičnu muziku i pjevanje, a pored toga sam uvijek imala neizmjernu podršku roditelja u svemu što sam radila, pa je bilo prirodno i bez prepreke da poslije srednje muzičke nastavim školovanje na akademiji«, kaže Aleksandra koja je masterirala solo pjevanje na novosadskoj Akademiji umjetnosti 2021. godine.

Nastupi i masterclassovi

Mlada solo pjevačica do sada je imala brojne nastupe, a najviše je nastupala u gradovima u kojima se i školovala – u Somboru i Novom Sadu. Često surađuje s kvartetom *Pneuma* iz Novog Sada u kom sviraju njezine kolege s Akademije, a kao jedan od najljepših ističe upravo nastup s njima i kolegicom mezzosopranisticom **Verom Zečević** u subotičkoj Sinagogi za ovogodišnju *Noć secesije*.

»Izdvojila bih još jedan divan i zabavan projekt čiji sam dio bila više kao glumica i kostimografkinja, a manje kao pjevačica. To je imerzivna (interaktivna) predstava *Alice in Wonderland*, koja je održana u Novom Sadu krajem 2021. godine u okviru *Kaleidoskopa kulture*. Kada smo započeli ovaj projekt, osnova nam je bila djelo *Alisa u zemlji čuda*, ali ništa osim te osnove nismo imali, a inspiraciju za stvaranje smo tražili u djelu kako bismo stvorili nove scene s likovima iz *Alise* koji su zadržali svoj karakter i osobine, ali su izmješteni u neke druge situacije. Naravno, na kraju smo imali i stručnu pomoć oko dotjerivanja detalja, ali poanta projekta je bila da svi izrazimo svoju kreativnost, da sami smišljamo scene i tekstove, a budući da je i budžet bio veoma ograničen, sami smo nabavljali i rekvizite i kostime svake subote na Najlon pijaci u Novom Sadu. Cijeli proces je bio veoma zanimljiv, a i sam kraj i realizacija predstave su bili fantastični«, kaže ona.

Nagrade i majstorski tečajevi

Tijekom školovanja osvajala je prve nagrade na republičkim i međunarodnim natjecanjima kao što su: *Vera Kovács-Vitkai* u Novom Sadu, *Nikola Cvejić* u Rumi, *Obzorja na Tisi* u Novom Bečeju, Smotra muzičkih talenata u Srijemskim Karlovcima, *Srpska solo pesma* u Mladencu, republičko natjecanje solo pjevača u Beogradu itd. Tijekom studija bila je stipendistica Fonda za unapređenje vokalne umetnosti mladih **Melanije Bugarinović** i kćerke **Mirjane Kalinović-Kalin**.

»Godine 2019. Akademija umjetnosti me je izabrala za dobitnicu stipendije za međunarodnu ljetnu školu (International Summer Academy of the mdw – University of Music and Performing Arts Vienna) koja je održana u mestu

Uzori i izazovi

Aleksandra ima mnogo pjevačkih uzora, ali izdvaja dvije svjetske dive: **Mariu Callas** i **Renatu Tebaldi**, koje su plijenile sredinom prošlog stoljeća. A koje bi pjevačke izazove u karijeri voljela?

»Što se programa i izazova tiče, voljela bih izvesti bilo koju opernu ulogu od početka do kraja na sceni, jer još nisam imala prilike za to. Budući da sam na masteru radila ulogu Mimi iz **Puccinijeve** opere *Boemi*, voljela bih da ona bude moja prva uloga, ali prihvatila bih naravno i bilo koju drugu koja odgovara mom tipu glasa«.

Reichenau an der Rax u Austiji. Tamo sam imala priliku slušati predavanja, ali i raditi individualno na svojoj pjevačkoj tehnici i interpretaciji s velikim njemačkim i austrijskim umjetnicima i pedagogima i to je također bilo jedno veoma dragocjeno iskustvo za mene. Kako bih osvežila svoju pjevačku tehniku i naučila nešto novo, pohađala sam i majstorske tečajeve tijekom i nakon studiranja, od kojih bih izdvojila masterclass primadone **Vere Kovács-Vitkai**, **Mihályja Kálmandija** i **Éve Bátor**i iz Mađarske, ali i Ljetnu opernu školu u Novom Bečeju koju organizira Muzičko-operno teatarska organizacija MOTO«, navodi naša sugovornica.

Čuvanje glasa

Poznato je da školovanje i karijera solo pjevača zahtijevaju brojna »odricanja« u smislu čuvanja glasa kao »instrumenta«.

»Od početka do kraja svog školovanja sam bila perfekcionista, osnovnu i srednju školu sam završila kao *vukovac*, a prosjek na master studijama mi je bio 10. Takav perfekcionizam je za jednog muzičara pozitivan i rekla bih potreban, ali zahtijeva mnoga odricanja. Budući da je glas živi instrument, na njemu se osjeti svaka promjena stanja i raspoloženja pa je za njegovu konstantnost i napredak vrlo bitno sačuvati zdravlje. Nisam mogla ići na nastavu nenaspavana, jer se odmah čula velika promjena u kvaliteti tona, što je često značilo ne izlascima. Također, određenu hranu i piće ne mogu uzimati uopće ili u onim količinama u kojima bih možda nekad željela. Možda još bitnije od svega ovoga je sačuvati mentalno zdravlje, imati dovoljno samo-

kontrole i samosvijesti, ali i stabilnu okolinu koja može pomoći nečijem razvoju i potencijalu«, kaže ona.

Pedagoški rad

Trenutačno je uposlena kao profesorica solo pjevanja u Muzičkoj školi u Subotici.

»Prosvjetnim radom počela sam se baviti još na master studijama, radila sam do sada u nekoliko muzičkih škola kao nastavnica solo pjevanja i solfeđa, a sada u subotičkoj Muzičkoj školi predajem solo pjevanje. Ono što je pozitivno je da muzička škola ima veliki broj đaka, neki su veoma zainteresirani za klasičnu muziku, neki imaju druge preferencije, ali uloga nastavnika je da zainteresira dijete i otkrije mu ljepotu klasične muzike kako bi poslije i sam mogao slušati je s pažnjom i razumijevanjem«, kaže ona.

Glede profesionalnih planova, Ušumović na kraju razgovora kaže:

»U skorijoj budućnosti imam nekoliko zakazanih nastupa, a što se projekata tiče jedan vrlo zanimljiv je trebao biti održan ove godine u svibnju, ali je nažalost zbog neplaniranih situacija odgođen, te se nadam da će biti proveden u djelo sljedeće godine. Radi se o projektu koji je trebao biti realiziran u podzemlju petrovaradinske tvrđave, a inspiriran je legendom koja je vezana za samo podzemlje Petrovaradina. Zamišljeno je kao monooпера s pratnjom kvarteta, tekst za djelo je pisala **Nevena Baštovanović**, a muziku **Dimitrije Beljanski**. Ostaje samo da se realizira u budućnosti. Razmišljam i o nekim većim natjecanjima u inozemstvu, ali još ništa nije odlučeno«.

D. B. P. / Foto: privatna arhiva

Mons. Ferenc Fazekas novi je biskup Subotičke biskupije

Subotička biskupija dobila je novog biskupa. Sveti otac **Franjo** imenovao je dosadašnjeg upravitelja biskupije mons. **Ferenca Fazekasa** za subotičkog biskupa, izvijestio je 7. listopada u 12 sati Tiskovni ured Svete Stolice.

»Moja okolina zna da se tome uopće nisam nadao. Štoviše, više sam puta izjavio da je to nemoguće i da sam već na početku ispao iz svake kombinacije. Zbog svega toga ovo imenovanje od strane našega dragoga pape Franje me duboko iznenadilo. Hvala svetom Ocu na njegovom povjerenju«, rekao je mons. Fazekas nakon biskupskog imenovanja u kapeli Biskupijske klasične gimnazije i sjemeništa *Paulinum* u Subotici.

Novi biskup pozvao je vjernike da mole za njega, a kao molitvu istaknuo je kronicu.

»Danas je spomendan Blažene Djevice Marije od Krunice. Sveta krunica je draga molitva za nas katolike. Nju čuvamo kao svetinju, jer u njoj razmišljamo o svemu što je Isus Krist naš spasitelj za nas učinio i kako je naša nebeska majka Marija bila uvijek pridružena i privržena događajima našega otkupljenja. Zato sve vas prosim da molite za me, za našu biskupiju da svi mi zajedno budemo uistinu vjerni svjedoci naše kršćanske vjere i radosne vijesti koju nam je dobio Isus Krist, jedini spasitelj svijeta«, rekao je mons. Fazekas.

Mons. Fazekas na novoj će službi naslijediti pokojnog biskupa **Slavka Večerina**, koji je iznenada preminuo prije godinu dana.

Mons. Ferenc Fazekas rođen je 9. rujna 1958. godine u Bečeju. Biskupijsku klasičnu gimnaziju *Paulinum* u Subotici pohađao je kao pitomac istoimenog malog sjemeništa. Potom je kao bogoslov Subotičke biskupije od 1977. do 1984. bio na odgoju u Nadbiskupijskom bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu, gdje je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studirao filozofiju i teologiju.

Za svećenika Subotičke biskupije zaređen je 29. lipnja 1984. u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske. Prve dvije godine svećeničke službe djelovao je kao župni vikar u župi Presvetog Trojstva u Somboru, da bi potom dvije godine bio na službi župnog vikara u Bačkoj Topoli, uz što je 1986.

bio imenovan za upravitelja župe u Bajši. Službu upravitelja župe u Bogojevu vršio je od 1988. godine. Župničku službu vršio je od 1993. u Bajši, potom od 1994. u župi sv. Franje u Senti, zatim od 1998. u Bačkoj Topoli, pa je 2021. imenovan za župnika župe sv. Jurja u Subotici.

Između 2005. i 2012. bio je na službi dekana Bačkotopolskog dekanata, a od 2012. do 2020. bio je arhiepiskop Potiskog arhiepiskopata. Godine 2020. imenovan je za generalnog vikara Subotičke biskupije. Ovu službu vršio je sve do smrti biskupa Večerina, te je 29. kolovoza 2022. bio izabran za dijecezanskog upravitelja Subotičke biskupije, izvijestio je Tiskovni ured Subotičke biskupije.

Kako prenosi Pannon TV biskupsko ređenje zakazano je 11. studenoga u 11 sati u katedrali sv. Terezije Avilske.

J. D. B.

In memoriam

S vjerom u uskrsnuće javljamo tužnu vijest da je naša voljena supruga, mama, baka i sestra

**Verica Dulić,
rođ. Kujundžić
(1967. – 2023.)**

blago u Gospodinu, preminula 9. listopada. Svojim životom i neumornim radom najprije u obitelji, u župnoj zajednici, školi i hrvatskoj zajednici ostavila je svjedočanstvo vjere i ljubavi.

U iščekivanju ponovnog susreta u vječnosti, tvoji najmiliji: suprug Ivan, kći Klara i zet Davor, sin Matiša, snaha Gordana i unuka Katarina, kći Ana i zet Dario, sin Krunoslav, sestra Cilika s obitelji i sestra Mira s obitelji.

In memoriam:
Verica Dulić
(1967. – 2023.)

Opraštamo se od naše Verice Dulić koja nas je prerano napustila 9. listopada.

Bila je ona jedan od osnivača Hrvatsko kulturno-prosvjetnog društva *Đurđin* i naš najaktivniji član od samoga osnutka 2002. sve do smrti. Kao voditeljica literarno-dramske sekcije pripremala je generacije i generacije djece za priredbe preko prigodnih recitacija, pjesmica i skečeva.

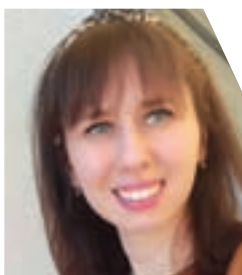
Prisutna na svakoj našoj manifestaciji, uvijek u ulozi organizatora s fasciklom u ruci i u blizini sudionika programa ostat ćeš nam u vječnom sjećanju.

Hvala Ti na nesebičnom zalaganju i davanju za naše Društvo!

HKPD *Đurđin*

250 godina subotičke katedrale

Ove godine subotička katedrala sv. Terezije Avilske obilježava jubilej, 250 godina od početka izgradnje. Tim povodom večeras (petak, 13. listopada), u Mađarskom kulturnom centru *Népkör* bit će otvorena prigodna izložba, s početkom u 19 sati. Sutra (subota, 14. listopada), kada je i posveta subotičke katedrale, bit će slavljena dvojezična sveta misa zahvalnica u 11 sati, a u nedjelju, 15. listopada, na sam dan proštenja bit će sveta misa u 10 sati u čast svetoj Tereziji, zaštitnici katedrale, ali i grada Subotice.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Kršćaninova snaga dolazi od Krista

Ljubav je uvijek na kušnji kada nastupe teška vremena, kada je potrebna žrtva i odricanje. Onaj tko voli, spreman je na žrtvu. Tako je i kada je u pitanju naša ljubav prema Bogu. Biti kršćanin ne znači ništa drugo nego ljubiti Krista. Kršćani su oni koji su Kristovi. A zašto bismo bili Kristovi ako ga ne ljubimo? Ljudi često misle kako Krista ljube, jer ga zazivaju kada im je potrebna pomoć u nekim teškoćama. Ali pripadati Kristu znači nešto puno više. To znači biti Kristov i kada je to teško, kada iziskuje žrtvu i odricanje, kada zbog te pripadnosti moramo trpjeti. Ako na sve to pristanemo, onda uistinu ljubimo Krista. Tu ljubav najbolje su očitovali vjernici prvih kršćanskih vremena. Nisu se bojali progona, a ideal kršćanskoga života bilo je mučeništvo. Mnogi su sveci iz toga doba svjedoci gorljive i nepokolebljive ljubavi prema svome Spasitelju, među kojima se posebno ističu apostoli.

Pavlova žrtva

Apostol Pavao doživio je preobrazbu od žestokog progonitelja do gorljivog navjestitelja kršćanstva. Tako je u njemu iz susreta s Kristom mržnja prerasla u ljubav. To nije samo neka priča, Pavlova ljubav ima svoju potvrdu u njegovom životu. S mnogim se problemima suočio nakon obraćenja. Nešto je zapisao u poslanicama, a nešto možemo samo pretpostaviti. Ipak, ljubav prema Kristu bila je dovoljno jaka da iz korijena promijeni svoj život. Odbacio je sve udobnosti i privilegije koje je uživao da bi bio navjestitelj Radosne vijesti. U poslanici Filipljanima piše: »Znam i oskudijevati, znam i obilovati! Na sve sam i na svašta navikao: i sit biti i gladovati, i obilovati i oskudijevati« (Fil 4,12). U ovim jednostavnim rečenicama Pavao otkriva svu težinu svojega služenja Kristu. Različite nevolje pratile su njegovo naviještanje

Božje riječi. Početak služenja Kristu značio je odricanje od svega što je do tada bio i što je imao. Obraćenje je u svakom pogledu za Pavla bio novi početak. Početak pun neizvjesnosti, opasnosti i nevolja, oskudijevanja i gladovanja... Ipak, Pavao se ne žali niti posustaje. Pokreće ga ljubav prema Bogu.

Ni danas nije lako biti kršćanin. Imamo milost da u našim krajevima služiti Kristu ne znači biti gladan i oskudijevati u materijalnom smislu. Ipak, svjedočiti svoju ljubav i pripadnost Isusu podrazumijeva ponekad velike teškoće u društvu. Možemo ostati bez podrške, bez društvenog položaja, možemo biti izvrgnuti osudama i podsmjesima. U takvim situacijama pokazujemo jesmo li doista Kristovi ili smo to samo na papiru.

»Sve mogu u Onome koji me jača!«

Kada nastupe teškoće, svi se pitaju kako će. Zapišao se to sigurno i Pavao. Razlika između Pavla i brojnih suvremenih vjernika je u tome što on nije razmišljao da se Krista odrekne, da se prikloni okolini i sačeka bolja vremena, nego se i dalje pouzdavao u onoga koji ga je odabrao za uzvišenu zadaću naviještanja Božjeg kraljevstva. Jer, Pavao je znao, a to je i iskusio: »Sve mogu u Onome koji me jača!« (Fil 4,13). Svaki kršćanin u to treba vjerovati, jer Gospodin daje čovjeku više nego što čovjek može očekivati. Raditi za Božje kraljevstvo i živjeti svoj kršćanski poziv nikada nije bilo lako. Zato nas Krist na tom putu ne ostavlja same. On nas jača da izdržimo nevolje, da prevladamo teškoće i zapreke. Onaj tko Krista ljubi i stavlja mu se na raspolaganje od njega nije ostavljen nego ojačan milostima koje od svoga Spasitelja prima. Zato i mi danas u Kristu možemo naviještati evanđelje, možemo sve na što smo pozvani.

Povijest vatrogastva u zapadnoj Bačkoj

Hrabri i plemeniti ljudi

Dobrovoljno vatrogasno društvo u Somboru osnovano je 1872. godine, u Sonti 1892., Lemešu 1901., Beregu 1912. i 1927. godine u Monoštoru

 Monoštor, 1932.

Osobnu imovinu i imovinu poduzeća i obrta danas od požara štiti profesionalna vatrogasna jedinica Ministarstva unutarnjih poslova, ali i brojna dobrovoljna vatrogasna društva kojih je na području zapadne Bačke dvadesetak. Vatrogasci dobrovoljci često su prvi koji stignu nakon dojave požara, a nerijetko i sami saniraju požarišta bez pomoći profesionalaca. Povijest organizirane zaštite od požara dulja je od jednog stoljeća. U Somboru je vatrogasno društvo organizirano već s kraja XIX. stoljeća. U prvim desetljećima XX. stoljeća većina mjesta imala je svoja vatrogasna društva.

Prvo društvo u Somboru

Prvi Statut vatrogasne službe Grada Sombora objavljen je 1849. godine. Grad je bio podijeljen na deset kvartova, a na tornju novosagrađene Gradske kuće, koja je bila najvi-

 Vatrogasna zajednica Dunavske banovine, 1938.

ša točka u gradu, bio je postavljen stražar. O organiziranju protupožarne zaštite počelo se razmišljati 1869. godine. Na inicijativu **Nándora Bitermanna** i drugih članova Mađarske građanske kasine 1869. godine utvrđena su pravila somborskog Dobrovoljnog vatrogasnog udruženja. No, na osnutak Društva čekalo se još dvije godine. Poznati somborski ovdjetnik **János Cendler** je 26. rujna 1872. godine sazvao konferenciju na kojoj je odlučeno da se u Somboru osnuje Dobrovoljno vatrogasno društvo. Cendler je uspio skupiti 100 članova, što je bio uvjet za osnutak Društva. Na Osnivačkoj skupštini, koja je održana 10. studenog 1872. godine, za predsjednika je izabran **József Seffler**, a za komandira János Cendler. Za rad Društva bilo je potrebno izraditi pravila, organizirati rad i nabaviti opremu. Ministarstvo unutarnjih poslova Pravila društva usvojilo je 22. veljače 1873. godine i time dalo suglasnost na rad Dobrovoljno vatrogasnog društva u Somboru. Gradske vlasti Društvu su ustupile vatrogasnu opremu, osmatračnicu na tornju Gradske kuće, a u prizemlju je osigurana prostorija za dežurnog vatrogasca. Grad je 1881. godine odobrio postavljanje zvona na tornju Gradske kuće, što je olakšalo obavještanje građana o požaru. Dežurni vatrogasac na osmatračnici prvo bi za požar javio telefonom vatrogascima, a onda pucao iz puške onoliko puta koliki je broj rajona u kome je izbio požar. Da bi se što prije obavijestili građani, dežurni vatrogasac je puhao u trubu, a u slučaju većih požara oglašavala su se i crkvena zvona. Kako bi vatrogasci bili što bolje obučeni, održavali su se tečajevi, ljeti u dvorištu Gradske kuće, a zimi u hotelu *Lovački rog*. Već 1875. godine Društvo je

imalo 125 članova. Imali su tri ručne pumpe, 14 ljestava, pet kaca za vodu, devet bačvi, šest špricaljki i drugu opremu.

Protupožarna zaštita i u selima

Osnivanje Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Somboru potaknulo je i ostala okolna mjesta da organiziraju protupožarnu zaštitu. Vatrogasno društvo u Kuli osnovano je 1877. godine, Bezdanu dvije godine kasnije, Karavukovu 1890., Sonti 1892., Doroslovu 1897. godine. U Lemešu je Dobrovoljno vatrogasno društvo osnovano 1901. godine, iste godine u Starom Sivcu, 1904. u Crvenki, Kljajićevu i Gakovu 1910. godine, Telečkoj 1911., a u Bregu i Kolutu 1912. godine.

Osnutku Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Bregu prethodio je veliki požar 1904. godine, kada je u selu izgorjelo 75 kuća. Odmah nakon požara iz općina i župnih ureda iz Bezdana, Sivca, Crvenke, Apatina i drugih mjesta u Breg je stigla pomoć postradalima. Ovaj događaj potaknuo je mještane Brega da se samoorganiziraju i osnuju svoje Dobrovoljno vatrogasno društvo. Ipak, do osnutka Društva prošlo je još osam godina, jer je Dobrovoljno vatrogasno društvo u Bregu osnovano 1912. godine. Ali se Društvo održalo i aktivno je i danas.

Nakon Prvog svjetskog rata trebalo je obnoviti rad dobrovoljnih vatrogasnih društava kojima je nedostajalo članova i nove opreme. U novoj državi mijenjala se i organizacija društava, pa je 1933. godine organizacija vatrogasnih društava bila u okviru Vatrogasne zajednice banovine. Tako je ovo područje pripadalo Dunavskoj banovini. Osim profesionalnih i vatrogasaca dobrovoljaca bilo je dozvoljeno organiziranje protupožarne zaštite u poduzećima. Vatrogasna zajednica Dunavske banovine jednom mjesečno tiskala je *Vatrogasni glasnik*, koji je objavljivao podatke o požarima, upite o rukovanju vatrogasnom opremom.

I u novoj državi radilo se na osnutku novih društava, pa je tako 1927. godine osnovano Dobrovoljno vatrogasno društvo u Monoštoru. Na samom početku rada u selu je provedena akcija kako bi se prikupila sredstva za kupovinu vatrogasne opreme, a priloge je dalo 60 Monoštoraca. Dio bogatog arhiva monoštorskog dobrovoljnog vatrogasnog društva prikazan je na izložbi »Vatrogasci, pozor!« u Muzeju podunavskih Nijemaca u Somboru.

Dio ove izložbe posvećen je i prvoj ženi vatrogasnom časniku u Kraljevini Jugoslaviji. Bila je to **Anka Drvanek** iz Varaždina, a njena članska iskaznica čuva se u Muzeju hrvatskog vatrogastva u Varaždinu.

Z. V.

Anka Drvanek

O prezimenima bačkih Hrvata (LXI.)

Kalčan

Nacionalni identitet Hrvata u Somboru odredila je u velikoj mjeri klasna dihotomija (podijeljenost) u drugoj polovici 19. i prvoj polovici 20. st. Hrvati koji su živjeli u varoškoj sredini (zanatlije, činovnici, prosvjetari itd.) bili su izloženiji mađarskoj kulturi. Sa Srbima su imali slabih dodirnih točaka. Hrvati i Srbi naime pohađali su različite škole i crkve. Hrvati su išli u državne škole, koje su bile mađarskog karaktera i iz njih su izlazili kao Mađari. Srbi su imali svoje vjeroispovjedne škole, koje su ih odgajale u srpskom duhu. S druge strane, Hrvati, koji su živjeli na salašima u okolini Sombora (Gradina, Nenadić i dr.) zadržali su svoje izvorne karakteristike, koje su prenijeli na svoje potomke. Oni predstavljaju uostalom bazu Hrvata u Somboru.

Patricijsko podrijetlo

Među starijim generacijama Hrvata u Somboru, koji su se početkom 1921. organizirali u *Bunjevačko kolo*, bilo je malo onih koji su se na društvenom polju istaknuli. Jedan od takvih je **Ivan Kalčan**. Rođen je u Somboru 22. VIII. 1870. (pod prezimenom **Kalčanić**) kao sin **Matije** (r. 25. I. 1838.) i **Franciške Jurišić**, koji su se vjenčali 22. XI. 1859. Ime je dobio po djedu **Ivanu**, koji je 26. XI. 1834. vjenčao **Terezu Talijan** (baku Ivana Kalčana ml.). Prema pisanju subotičkog *Nevena*, Ivan Kalčan je »potomak somborske patricijske familije, koja se prije 250 godina sa glavnom seobom Bunjevaca nastanila u Somboru«. Ostaje međutim pitanje koliko je to točno. U svakom slučaju, I. Kalčan je bio posebna povijesna figura. Po pisanju *Nevena*, »spadao je među one ritke učene Bunjevce, koji su narodnim duhom odicali«. Drugim riječima, iako je odrastao i školovao se u mađarskoj sredini, I. Kalčan nije prezirao svoje podrijetlo niti svoje sunarodnjake.

Učitelj u Gradini

Pohađao je Učiteljsku školu u Kalači (1892. – 1896.). U početku je radio u Dautovu kod Baje. Poslije tri godine premješten je u salašarsku školu u Gradini kod Sombora, koja je bila čisto bunjevačka sredina. Poučavao je ne samo djecu nego i odrasle. Djecu je poučavao na materinskom jeziku. Za odrasle je priređivao kazališne predstave i držao poučna predavanja. Na taj način poticao je Gradince da ostanu vjerni svojem jeziku i tradicijama, suprotno praksi drugih učitelja, koji su namjerno zataji-

vali hrvatski jezik u učionicama. Člankopisac *Nevena* s pravom zaključuje: »Rezultat njegova rada je čvrsta narodna svist, koja se razvila među Bunjevcima u Gradini«.

Reorganizator prosvjete

Od 1905. do mirovine 1932. Kalčan je radio u Somboru. Po slomu mađarskih vlasti u bačkim gradovima 1918. Kalčan je imao jednaku ulogu u Somboru kao njegov kolega **Mijo Mandić** u Subotici. Organizirao je katoličke škole u duhu novih prilika. Bio je tajnik katoličke crkvene općine u izazovnim vremenima. Njegovom zaslugom katolička crkvena općina nije morala predati svoje školske zgrade. Nije tražio, niti dobio, posebno priznanje za svoj rad. Posljedično, pao je uglavnom u zaborav.

Ivan Kalčan (bijeli sako) u sredini (*Divojačka prosidba* 1921.)

Kazališne aktivnosti

Kalčan je aktivno sudjelovao u društvenom životu somborskih Hrvata. Bio je član *Bunjevačkog kola*. Godine 1935. izabran je za potpredsjednika društva. Za potpredsjednika je izabran i 1937. Bio je član Prosvjetnog izvršnog odbora *Bunjevačkog kola*. U izvjesnom smislu Kalčan podsjeća na svog imenjaka i kolegu učitelja **Ivana Malagurskog**, koji je također bio aktivan na društvenom i kulturnom polju. Izvan svojih učiteljskih dužnosti Kalčan je pisao ili prilagođavao postojeće kazališne komade koje su izvodila djeca pred odraslima. Iz njegove skromne radionice poteklo je nekoliko kazališnih komada, što autorskih radova, što adaptacija. Među poznatijima je *Divojačka prosidba*. Primjerice, 14. XII. 1924. Žensko dobrotvorno društvo somborskog *Bunjevačkog kola* priredilo je svakogodišnju svečanost Materice. Djeca su pjevala *Nek se gori a i doli znade*. Na čelu kora stajao je Ivan Kalčan. Pod ravnanjem Kalčana izveden je kazališni komad *Pastorak*.

MEMENTO

2

PLESNA PREDSTAVA
IZVODAČKOG ANSAMBLA
I ORKESTRA
HKC "BUNJEVAČKO KOLO"

16. 10. 2023. / 20 h

Velika dvorana centra

Cijena ulaznica: 400 din

Čitam ja, a čitaš li i ti?

Mali knjižničari u akciji

Listopad je mjesec knjige. Tada se svi češće sjetimo zašto treba čitati ili možda svratimo u knjižnicu po neko novo štivo za čitanje. Djeca iz vrtića *Marija Petković – Sunčica* iz Subotice redovito posjećuju Gradsku knjižnicu. Čak su prije nekoliko godina i formirali vlastitu vrtićku knjižnicu u kojoj se knjige posuđuju petkom. Knjižničarka **Bernadica Ivanković** iz Gradske knjižnice ih je i podučila što je posao knjižničara te sada sami jedni druge zadužuju i razdužuju knjigama.

Prava je to knjižnica.

Imaju oni kartu knjige za svaku knjigu u knjižnici na kojoj su napisali naslov i ime autora, a ispod toga se nižu imena onih koji su je posudili s datumom kada su to napravili.

Imaju oni i džepiće na kojima piše ime i prezime svakog vrtićanca, a u njega stavlja ju kartu knjige kad je posude.

Imaju i vlastiti žig knjižnice.

Imaju sve... skoro sve...

No, ipak im je nešto nedostajalo – džepići koji se lijepe u knjige i u koje se stavljaju karte knjige da ne ispadnu dok se knjiga gleda. Na njega se stavlja žig knjižnice i inventarni broj knjige.

Stoga su u utorak, 10. listopada, posjetili Dječji odjel Gradske knjižnice gdje ih je dočekala knjižničarka Bernadica te su skupa izradili i nalijepili džepiće u knjige iz njihove knjižnice.

Bilo je odlično. Pogledaj i sam.

Najprije su putem šablona na kartonu iscrtavali oblik džepića.

Potom su ga izrezali. Neki malo uspješnije, a neki malo nesigurnije, ali svi su sudjelovali.

Zatim su s tri strane džepića savili papir i namazali ga ljepilom.

I na koncu su ga i zalijepili u knjige. Sada u džepiću mogu lijepo i sigurno

stajati karte knjige.

E da, bio je to veliki posao, ali nisu odustali od njega. Za desert su dobili razne interesantne knjige, iskakalice i druge slikovnice da ih malo čitaju.

Kad dođu s roditeljima, moći će ih i posuditi. A doći će vrlo brzo jer *Cvjetići* znaju zašto treba čitati!

Čitaj i ti! U subotičkoj knjižnici ispod dva Atlanta ima puno knjiga, za svakog po nešto.

B. I.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Anja Katačić**

IDEM U: OŠ *Moša Pijade* u Bregu – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: sviram tamburu – prim

VOLIM: muziku, društvene igre

NE VOLIM: dugo spavati

U SLOBODNO VRIJEME: igram šah

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: nastavnica matematike

Too optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Poklanjam autorsko djelo. 40 inovacija, tehnologija, izuma, poslovnih projekata iz raznih oblasti proizvodnje i usluga. Tel.: 064/499-2342 (viber).

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterrenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa više. Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJEU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ

Nositelj projekta SUPPORT DOO u ime poduzeća »ElevenEs« DOO Subotica, Petra Drapšina br. 1 Subotica, podnio je dana 29. 9. 2023. godine Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta: MINI PILOT ISTRAŽNI CENTAR – Rekonstrukcija, nadogradnja, dogradnja i prenamjena postojećih objekata br. 12 i 14 u proizvodni objekt na k. p. br. 36916 KO Donji grad (46.06812°, 19.69132°). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-201/2023.

Projekt obuhvaća nadogradnju, dogradnju i prenamjenu postojećih objekata s ciljem uspostave Istražnog centra za proizvodnju litij-jonskih baterija, predviđen je da se koristi u znanstveno-istraživačke svrhe, naročito za razvoj i optimizaciju baterija, prvenstveno za upotrebu u električnim vozilima. Planirani proces proizvodnje baterija u Istražnom centru se sastoji od proizvodnje elektroda, sklapanja i formiranja baterija.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 17. 10. 2023.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Susreti s velikim predatorima oceana

U društvu s ajkulama

Ovih dana moji prijatelji odlaze na egzotične destinacije i puno rone, a ja gledam fotografije, slušam dojmove i pomalo im zavidim.

Ne znam koliko se dobro sjećate nekih stvari koje ste učili ili radili u školi. Ja uglavnom slabije, ali nikad neću zaboraviti da sam svojoj učiteljici, u ne znam kojem razredu, napisala što želim biti kad odrastem, da želim biti znanstvenica za zaštitu života pod morem.

I dalje želim roniti sa svim podvodnim stvorenjima, a danas razmišljam o ronjenju s morskim psima.

Strah i divljenje

Ronjenje s morskim psima avanturistička je aktivnost koja privlači ljude diljem svijeta. Mnogi žele uspostaviti kontakt s jednim od najmističnijih bića koja žive pod vodom. Danas bih svoj stil pisanja željela prilagoditi učeničkom, te malo istražiti kakve sve vrste morskih pasa ronioci mogu sresti, ali i koje destinacije odabrati ako vas zanima ronjenje s ajkulama.

Svjetske oceane nastanjuju različite vrste ajkula, od kojih svaki ima svoje jedinstvene karakteristike. Među najpoznatijim vrstama koje ronioci susreću svakako je velika bijela ajkula, a mislim da je sigurno najfascinantnija od svih. Njena veličina i oštri zubi zasigurno su nešto čega se svi sjećamo iz filmova i čega se bojimo plivajući u velikim dubinama. Zanimljivo je koliko se ja, recimo, bojim kad plivam u dubokom moru, ali kad ronim, taj strah potpuno nestane.

Sljedeća na popisu je tigrasta ajkula, prepoznatljiva po prugama. Odmah iza nje je lančana ajkula, a ono po čemu je poznata je agresivnost. Najviše je ima u tropskim vodama. Vrlo graciozna i brza ajkula je oceanska bijela ajkula, koja živi u otvorenim oceanima i ima duge peraje. Za kraj ovog izbora ajkula ostavljam kit ajkulu, jednu od najvećih riba na svijetu, prepoznatljivu po veličini i karakterističnom obliku tijela. Spada u skupinu potpuno bezopasnih ajkula.

Najbolje destinacije za ronjenje s ajkulama

Ronjenje s ajkulama moguće je na raznim mjestima diljem svijeta, ali neka od njih se ističu među svima. Južnu Afriku stavljam na prvo mjesto na popisu destinacija. Ronjenje u kavezima s velikim bijelim ajkulama oko otoka Gansbaai i Seal u Južnoj Africi pruža spektakularne susrete s ovim morskim grabežljivcima. Velike bijele ajkule, ali ovaj put u kombinaciji s tigrastim ajkulama, mogu se promatrati na otoku Bahami.

Otok Guadalupe u Meksiku poznat je po kristalno čistim vodama i mogućnostima ronjenja s velikim bijelim ajkulama.

Port Lincoln u Južnoj Australiji poznat je po susretima s velikim bijelim ajkulama, dok Veliki koraljni greben nudi priliku za ronjenje s disalicom s raznim vrstama ajkula.

Nevjerojatno otočje Galapagos, arhipelag u Ekvadoru, omogućuje roniocima ronjenje s raznim morskim životinjama, uključujući ajkule. No, o Galapagosu i njegovim mogućnostima ću sigurno više napisati nekom drugom prilikom.

Naravno, ako ste među onima koje privlači ova vrsta adrenalina i avanture, prije svega morate poštovati sve mjere sigurnosti, proći obuku s iskusnim roniocima i voditi računa o ekosustavu u koji ulazite.

Koliko god zastrašujuće, a ponekad i smrtonosne, ajkule su ugrožena vrsta koja se suočava s mnogim prijetnjama, uključujući ribolov i uništavanje njihovog staništa. Ukoliko se poštuju sva pravila, ronjenje s ajkulama može biti čak i način potpore očuvanju njihovog okoliša, jer podupirući organizacije koje se tim očuvanjem bave, podupirete i očuvanje ovih fascinantnih bića.

Da ne bude zabune, radije bih plivala s dupinima i kitovima negoli ronila s ajkulama, ali za mene je ovo s ajkulama još jedna dimenzija testiranja vlastitih granica i guranja samog sebe.

Gorana Koporan

Kristina Nađ Varga, subotička bokserka koja je donijela zlato iz Rusije

»Preko trnja do zvijezda«

Bokserka **Kristina Nađ Varga** iz Subotice prošloga mjeseca osvojila je prvo mjesto na memorijalnom turniru *Nikola Pavlikov* u Rusiji. Članica kluba boričких вјештина Ultimate fighter *Spartak* u Subotici ističe veliko zadovoljstvo postignutim uspjehom, jer je to jedan od najjačih turnira ovog tipa u Europi.

Posjeduje Kristina mnogobrojne medalje i priznanja, a kaže da joj je najveće to da je već tri godine u reprezentaciji Srbije.

Prvakinja je ona Srbije u kik boks. Neporažena je u sandi kung fu. U kolovozu je osvojila srebrnu medalju na balkanskom prvenstvu u boks u Turskoj, ima osvojenu Zlatnu omladinska rukavicu u Beogradu 2021., osvojeno državno prvenstvo ulaskom u seniorke itd.

Kao i svakome sportašu, krajnji cilj joj je medalja s Olimpijskih igara.

Sljedeće veliko natjecanje koje čeka Kristinu je Prvenstvo Europe koje će bit održano u studenome.

Istrajnošću do medalje

Kristina boks aktivno trenira sedam godina. Kako kaže, trening nikada nije propustila. Nekada su joj treninzi zahtjevniji ako se priprema za natjecanje, dok su par dana prije samog natjecanja to treninzi tehnike, kondicije i neke lagane varijante da se ne bi preforsirala za samo natjecanje već tada samo vježba kako se treba ponašati, priča bokserka i dodaje kako je cijeli život u sportu. Od malih nogu trenirala je gimnastiku, hip-hop, kik boks, boks i sanda kung fu.

Zašto baš boks? Pitanje je na koje nam ova dvadesetjednogodišnjakinja odgovara da joj je to bio bijeg od stvarnosti. Kako je u životu doživjela mnogobrojne teške situacije, trening i prijatelje koje je tamo stekla je vidjela kao svoju utjehu i ohrabrenje, priča nam Kristina i ističe da joj je životni moto »preko trnja do zvijezda« jer, kako kaže, to govori o tijeku njezinog života.

»Iako nije bilo uvijek lijepo – imala sam mnoštvo teških situacija, padova, loših dana, ali nisam odustala i nastavila sam se boriti kroz život i oduprijeti negativnosti«, kaže Kristina.

Prije dvije godine mlađa sestra joj je preminula i, kako kaže, od tada ima mnogo veću motivaciju za borbom, uspjehom i da u životu postigne sve ono što bi njena sestra postigla da je danas tu, te se stoga želi boriti duplo kako bi njena sestra bila ponosna na nju. Kaže kako joj je ona prva pomisao kad joj je u životu teško; prva pomisao kada ulazi u ring prije utakmice, ali i prva osoba na koju pomisli kada osvoji medalju.

»Sport mi je donio samopouzdanje«

Na pitanje što je za nju dobro donio ovaj sport naša sagovornica nabrojila je mnogo toga. Na prvom mjestu je samopouzdanje. Kako kaže, ona je kroz osnovnu školu bila izuzetno sramežljiva i osjetljiva osoba, nije smjela iskazivati svoje mišljenje već je trpjela pritisak okolice. Osim toga, navodi i zdraviji način života što uključuje manje vremena za mobitelom, bolju prehranu i redoviti san te dobar osjećaj nakon treninga. Također, izdvaja Kristina i kvalitetno druženje i kako je ovaj sport tjera na konstantno učenje i da upoznaje sebe iznova i iznova.

Posebnu zahvalnost Kristina odaje svom treneru **Saši Gredeljeviću**, koji je prati i uz nju je od samog početka. Kako navodi, on je za nju kroz ovih sedam godina bio

psiholog, otac i prijatelj, a tek nakon svih tih funkcija na kraju i izuzetno požrtvovan i posvećen trener. Kaže Kristina kako se bez kvalitetnog trenera ne može postati ni kvalitetan sportaš, već da se samo uz obostrani trud i rad mogu ostvariti visoki i zavidni rezultati.

Kristina je pohađala OŠ **Ivan Milutinović** u Subotici, nakon čega je završila Gimnaziju **Svetozar Marković**, opći smjer na hrvatskome jeziku. Sada je apsolvantica Visoke škole strukovnih studija za trenere nakon čega planira upisati i master studij. Nakon školovanja kaže kako želi postati trener u svom matičnom klubu **Ultimate fighter Spartak**. Završila je tečaj za frizera, pa je u slobodno vrijeme i frizerka.

Josipa Stantić

POGLED S TRIBINA

Turska i Wales

Listopadski kvalifikacijski susreti hrvatske nogometne reprezentacije mogli bi donijeti i konačni odgovor u svezi plasmana na EP u Njemačkoj 2024. godine. Iako rezultati obje utakmice, u slučaju slabijeg ishoda za *vatrene*, ne znače i kraj nadanja glede nastupa na smotri najboljih europskih nacionalnih momčadi, dvije pobjede bi »betonirale« prvo mjesto i zaključile ovaj ciklus. Prva »meč lopta« igrala se jučer u Osijeku (četvrtak, 12. listopada), a druga je zakazana za ponedjeljak, 16. listopada, na gostujućem terenu u Walesu. U trenutku pisanja ovoga teksta Hrvatska zauzima prvo mjesto na tablici svoje kvalifikacijske skupine s 10 osvojenih bodova iz četiri odigrana susreta (isto ima i Turska, ali s utakmicom više). Najbliži pratitelji i potencijalni konkurenti u borbi za jedno od dva mjesta koja vode na Europsko prvenstvo, Armenija i Wales, imaju 7 bodova iz pet susreta.

Pobjedom protiv Turske veliki dio posla bi bio urađen, a kada bi se **Dalić** i *vatrene* vratili iz Walesa neporaženi, na kontu bi bilo najmanje 14 bodova (uz pobjedu i svih 16). Ovaj listopad predstavlja veliki ispit za najuspješnijeg hrvatskog izbornika u povijesti, budući da će zbog ozljeda nekoliko standardnih prvotimaca iz navale (**Perišić**, **Kramarić**, **Petković**) i iznenadnim **Livajinim** oproštajem od reprezentacije biti primoran stvoriti potpuno novi napad. Uslijed navedenih »događanja« izbornik će biti primoran aktivirati tzv. pretpozive i službeno pozvati **Moroa** te **Be-lju** ili **Frigana**. Kako će sve to utjecati na igru i tko će uopće zaigrati u početnim postavama na ova dva susreta bit će nam svima mnogo jasnije već danas nakon odigranog susreta protiv Turske. Iskreno vjerujemo kako je potencijal svih ostalih A reprezentativaca toliko snažan da premosti aktualnu situaciju, a njihova nesporna kvaliteta dovoljna za očekivanu pobjedu protiv Turske. Onda bi i put za Wales bio mnogo lakši...

D. P.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice
Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad
T: +381 21 487 4609, 487 4876; 487 4702;
F: +381 21 487 46 14
Ounz@vojvodina.gov.rs
KLASA: 128-451-3375/2023-01

DATUM: 9. 10. 2023. godine

Na temelju članka 3. Pravilnika o dodjeli proračunskih sredstava Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice za financiranje i sufinanciranje modernizacije infrastrukture ustanova osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja i učeničkog standarda na teritoriju AP Vojvodine (*Službeni list APV*, broj: 7/23) i Pokrajinske skupštinske odluke o proračunu Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2023. godinu (*Službeni list APV*, broj: 54/22, 27/23 – rebalans i 35/23 – rebalans), Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice (u daljnjem tekstu: Tajništvo) raspisuje

NATJEČAJ

ZA FINANCIRANJE I SUFINANCIRANJE PROGRAMA I PROJEKATA ZA PODIZANJE KVALITETE OSNOVNOG I SREDNJEG OBRAZOVANJA – NABAVA OPREME – VIDEONADZORA U FUNKCIJI PROMOVIRANJA I UNAPREĐENJA SIGURNOSTI UČENIKA ZA USTANOVE OSNOVNOG I SREDNJEG OBRAZOVANJA I ODGOJA NA TERITORIJU AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE U 2023. GODINI

Natječaj se raspisuje na iznos sredstava osiguranih Pokrajinskom skupštinskom odlukom o proračunu Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2023. godinu (*Službeni list APV*, broj: 54/22, 27/23 – rebalans i 35/23 – rebalans), i to za financiranje i sufinanciranje nabave opreme za videonadzor i opreme za povezivanje s nadzornom sobom, za ustanove osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja na teritoriju Autonomne Pokrajine Vojvodine u ukupnom iznosu od 20.000.000,00 dinara (na razini osnovnog obrazovanja i odgoja 13.000.000,00 dinara i na razini srednjeg obrazovanja i odgoja 7.000.000,00 dinara).

Realizacija finansijskih obveza obavljat će se sukladno likvidnim mogućnostima proračuna Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2023. godinu.

UVJETI NATJEČAJA

1. Podnositelji prijave

Pravo sudjelovanja na Natječaju imaju ustanove osnovnog i srednjeg obrazovanja na teritoriju AP Vojvodine, čiji je osnivač Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave.

2. Kriteriji raspodjele sredstava

Kriteriji raspodjele sredstava po Pravilniku o dodjeli proračunskih sredstava Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice za financiranje i sufinanciranje modernizacije infrastrukture ustanova osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja i učeničkog standarda na teritoriju AP Vojvodine su:

1. značaj realizacije projekta u odnosu na sigurnost učenika, nastavnika i zaposlenika koji koriste objekte,
2. značaj realizacije projekta u odnosu na osiguravanje kvalitetnih uvjeta za izvođenje odgojno-obrazovnog rada,
3. finansijska opravdanost projekta,

4. održivost projekta,

5. lokalni, odnosno regionalni značaj projekta,

6. aktivnosti koje su poduzete u cilju realizacije projekta,

7. osigurani izvori sredstava za realizaciju projekta,

8. iznos sredstava od najma objekta ili dijela objekta koji je uplaćen u proračun Autonomne Pokrajine Vojvodine u prethodnoj kalendarskoj godini u odnosu na godinu kada je raspisan natječaj.

U slučaju podnošenja prijave sa sufinanciranjem nabave opreme, sredstva osigurana na ime udjela ustanove mogu biti vlastita, iz donacija i iz proračuna svih razina vlasti.

Prednost u dodjeli sredstava po Natječaju imat će ustanove koje dostave dokaz da će lokalna samouprava na čijem teritoriju ustanova ima sjedište, najkasnije do kraja 2023. godine, financirati opremanje nadzorne sobe, koja će se nalaziti u prostorijama lokalne policijske postaje/ispostave, s čime se suglasila i nadležna Policijska uprava.

Osim toga, prilikom dodjele sredstava vodit će se računa i o umrežavanju što većeg broja ustanova na razini jedne jedinice lokalne samouprave, koja se obvezala da će financirati opremanje nadzorne sobe.

Nakon dodjele sredstava po Natječaju, Korisnik je dužan prilikom nabave opreme postupati sukladno odredbama Zakona o javnim nabavama (*Službeni glasnik RS*, broj: 91/2019).

NAČIN PODNOŠENJA ZAHTEVA

Zahtevi za dodjelu sredstava podnose se na jedinstvenom obrascu Tajništva (jedna ustanova podnosi samo jednu prijavu). Cjelokupna natječajna dokumentacija može se preuzeti od 11. listopada 2023. godine na internetskoj adresi Tajništva www.puma.vojvodina.gov.rs.

Zahtevi se dostavljaju putem pošte na adresu: Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice s naznakom »Za natječaj – za financiranje i sufinanciranje nabave opreme za ustanove osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja na teritoriju Autonomne Pokrajine Vojvodine u 2023. godini«, Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad, ili se podnose osobno, predajom pisarnici pokrajinskih tijela uprave u Novom Sadu (u prizemlju zgrade Pokrajinske vlade).

Uz prijavu na Natječaj podnosi se:

1) nevezana ponuda – predračun za nabavu opreme za videonadzor i opreme za povezivanje s nadzornom sobom;

2) u slučaju sufinanciranja dostaviti dokaz o osiguranim sredstvima za sufinanciranje nabave opreme (ugovor, rješenje, izvadak iz proračuna jedinice lokalne samouprave, finansijskog plana ustanove ili slično) zajedno s uredno potpisanom i pečatiranom Izjavom odgovorne osobe ustanove/jedinice lokalne samouprave o udjelu u sufinanciranju nabave predmetne opreme (Izjavu dostaviti u slobodnoj formi);

3) ugovor o najmu objekta ili dijela objekta u javnom vlasništvu Autonomne Pokrajine Vojvodine, koji je bio na snazi u prethodnoj kalendarskoj godini i dokaz o uplati sredstava u

proračun Autonomne Pokrajine Vojvodine, od prethodne kalendarske godine;

4) Potvrda/izjava lokalne samouprave na čijem teritoriju škola ima sjedište da će najkasnije do kraja 2023. godine financirati opremanje nadzorne sobe u prostorijama lokalne policijske postaje/ispostave (ukoliko postoji);

5) Potvrda/izjava lokalne policijske postaje/ispostave da će osigurati prostoriju za nadzornu sobu (ukoliko postoji).

Rok za podnošenje prijava na Natječaj je 19. listopada 2023. godine.

Tajništvo zadržava pravo od podnositelja prijave, po potrebi, zatražiti dodatnu dokumentaciju i informacije, odnosno za dodjelu sredstava odrediti ispunjenje potrebnih uvjeta.

Povjerenstvo neće razmatrati:

- nepotpune prijave,

• nepravodobne prijave (prijave poslane nakon roka koji je označen kao posljednji dan Natječaja),

• nedopuštene prijave (prijave koje su podnijele neovlaštene osobe i subjekti koji nisu predviđeni Natječajem),

• prijave koje se ne odnose na Natječajem predviđene namjene,

• prijave korisnika koji u prethodnoj kalendarskoj godini nisu opravdali sredstva dodijeljena od strane Tajništva kroz financijska i narativna izvješća.

Rezultati Natječaja će biti objavljeni na mrežnoj stranici Tajništva.

Zainteresirane osobe dodatne informacije u vezi s realizacijom Natječaja mogu dobiti u Tajništvu na telefon 021/487 4348, 487 4702 i 487 4036.

POKRAJINSKI TAJNIK, Zsolt Szakállas

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ

Nositelj projekta JKP *Vodovod i kanalizacija*, Trg Lazara Nešića 9/a, Subotica, podnio je dana 10. 8. 2023. godine Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta: Magistralni vodovod i priključak ka TEHNO-COOP-u uz novoplanirani put od Ul. Lošinjska do PPOV-Subotice na k. p. br. 14790/4, 14479/3, 14478/6, 14477/4,

14792/5, 14182/2, 14181/3, 14180/9, 14180/2, 14179/1, 14178/3, 14793/10, 14166/5, 14166/4, 14166/2, 14796/4 K. O. Novi grad i 2529/2, 10980/2, 10980/1 K. O. Palić. Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-207/2023.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU O DAVANJU SUGLASNOSTI NA STUDIJU O PROCJENI UTJECAJA NA OKOLIŠ

Dana 4. 10. 2023. donijeto je rješenje pod brojem IV-08/I-501-150/2023, kojim se daje suglasnost na studiju o procjeni utjecaja na okoliš projekta Solarna elek-

trana BIKOVO na k. p. br. 103/5 i 103/6 KO Bikovo (46.00890°, 19.68404°), čiji je nositelj UNTERMOLO DOO, Novosadskog sajma 3, Novi Sad.

Protiv ovog rješenja nositelj projekta može pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom u roku od 30 dana od dana prijema rješenja, a zainteresirana javnost u roku od 30 dana od dana objavljivanja obavijesti o donijetom rješenju u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internetskoj adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-150-2023.pdf.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
GRADSKA UPRAVA
Broj: IV-13-111-7/2023
Dana: 9. 10. 2023. godine
24000 Subotica ; Trg slobode 1
Tel. 024-636-101
MUD/SU

Na temelju članka 102. stavak 2. i 3. Zakona o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave (*Službeni glasnik RS*, br. 21/2016, 113/2017 i 95/2018 i 114/21) i na temelju članka 35. Odluke o Grad-

skoj upravi Grada Subotice (pročišćen tekst) (*Službeni list Grada Subotice*, broj 18/17, 30/17 i 5/20), načelnik Gradske uprave objavljuje

OBAVIJEST O JAVNOM NATJEČAJU

Obavještavaju se svi zainteresirani kandidati da će Gradska uprava Grada Subotice dana 13. 10. 2023. godine raspisati javni natječaj za popunu slobodnih izvršiteljskih radnih mjesta.

Natječaj će biti objavljen na internetskoj stranici Grada Subotice http://www.subotica.rs/index/pagelist/lg/cp/id_page_node/63

NAČELNICA GRADSKE UPRAVE

Marija Ušumović Davčik, master pravica

Pita s jabukama

U ovim jesenskim danima često se pripremaju poslastice koje mirišu na cimet: pite s jabukama ili bundevom.

I mi smo ovoga tjedna KuHali nešto tako. **Anica Bako** iz Đurđina pekla nam je pitu s jabukama, i to s domaćim korama. Kaže, uvijek ih pravi jer njezini ukućani ne vole kupovne kore. Izgledalo je jednostavno dok ih je razvlačila pa ako do sada niste, pokušajte i vi.

Kako nam Anica priča, ovakvu pitu s jabukama pravi cijeli život, a naučila ju je od svoje mame. Umjesto jabuka, kao nadjev se mogu staviti i bundeve ili višnje. Može i mak ili orasi, ali tada kore trebaju biti puno tanje i treba ih peći na manje stupnjeva, kaže Anica.

Sastojci:

60 dag mekog brašna
2 male žlice šećera
prstohvat soli
2-3 male žlice svinjske masti
300 ml mlake vode
1,5 kg jabuka *ajdared*
5 jušnih žlica griza
6 jušnih žlica šećera
2 jušne žlice krušnih mrvica
cimet po ukusu
2 žlice svinjske masti za premaz kora

Priprema:

U posudu prosijati brašno, dodati šećer, sol i mast. Dlanovima utrljati mast u brašno te dodati mlake vode. Umijesiti tijesto i podijeliti ga na četiri jednaka dijela. Pokriti folijom i ostaviti da odstoji minimum sat vremena, a može i duže – čak i 24 sata, ali tada tijesto staviti u frižider i premazati s mašću kako se ne bi okorilo. Što duže tijesto stoji, to će se lakše razvlačiti.

U međuvremenu očistiti i narendati jabuke. Dodati u jabuke griz, šećer, krušne mrvice i cimet po ukusu – dovoljno je pola žličice.

Kada je tijesto odstajalo, početi ga razvlačiti. Najprije razvući malo oklagijom, potom ga premazati s otopljenom mašću i dalje razvlačiti prstima.

Kad se tijesto razvuče na debljine oko 1 cm, na pola staviti nadjev i urolati uz pomoć stolnjaka na kojemu se razvlačilo.

Štrudlu staviti u pleh za pečenje.

Postupak ponoviti četiri puta, tj. koliko ima tijesta i nadjeva.

Peći na 200 stupnjeva oko 20 minuta, tj. dok ne porumeni. Prije pečenja pitu premazati otopljenom mašću kako se ne bi okorila i isjeći.

Ispečenu pitu pokriti mokrom krpom i ostaviti da odstoji 10-ak minuta.

Po želji može se prije jela posuti i šećerom u prahu.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22

VOJVOĐANSKA BANKA

AD MS FIL. SUBOTICA

IBAN: RS35325960160000218862

NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.

Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCije:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije

Radio Maria play

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili

- 12 meseci sa 50% popusta

*Astra
Telekom*

011 44 22 009

**PRAZNIK HRVATSKE ZAJEDNICE
U REPUBLICI SRBIJI**

DAN ROĐENJA

BANA JOSIPA JELAČIĆA

u okviru manifestacije

**SRIJEMCI
SRIJEMU**

Novi Sad
Gimnazija „Laza Kostić“
nedjelja, 15. 10. 2023.
s početkom u 19 sati

